

Cuma Namazı

Adabı - Hükümleri ve
Cuma Gününün Fazileti

@pdfkitapaylasim

Ebu Enes Muhammed

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Tercüme

Murat Karaçizmeli

Tashih

Polen Yayınları

Sayfa Düzeni

Polen Yayınları

Kapak Tasarımı

Polen Yayınları

Baskı

Alioğlu Matbaacılık

Nisan 2013

KARINCA & POLEN YAYINLARI

Adres ve Telefon

Soğanağa Camii Sok. Büyük Tulumba Çıkmaşı
Beyem Han No: 1/25 Beyazıt / İSTANBUL
Telefon: (0 212) 638 69 19 Fax: (0212) 516 42 44

www.karincakitap.com
karincakitap@hotmail.com

Cuma Namazı

**Adabı - Hükümleri ve
Cuma Gününün Fazileti**

Yazarı:

Ebu Enes Muhammed

İÇİNDEKİLER

CUMA GÜNÜNE CUMA İSMİ VERİLMESİNİN SEBEBİ	7
ALLAH, CUMA GÜNÜNÜ SADECE BU ÜMMETE NASİP ETMİŞTİR.....	8
CUMA GÜNÜNÜN FAZİLETİ	8
İSLAMDA İLK CUMA.....	11
CUMA NAMAZININ FARZ OLUŞU VE ÖZÜRSÜZ ONU TERK EDENLERİ KORKUTMA BABI	12
CUMA NAMAZI KİMLERE FARZDIR.....	15
CUMANIN FARZ OLMASINDAKİ HİKMETLER	20
CUMA GÜNÜ YOLCULUK	21
CUMA NAMAZININ VAKTİ	22
CUMA NAMAZININ KILINMASI İÇİN GEREKLİ OLAN SAYI	24
AYNI BELDEDE BİRDEN FAZLA CAMİDE (NOKTA)DA CUMA NAMAZI KILINMASI	25
CUMA EZANINDAN SONRA ALIŞ-VERİŞİN HARAM OLMASI KONUSU	26
CUMA GÜNÜNE ÖZEL ORUCUN VE BU GECEYE ÖZEL İBADETİN YASAKLANMASI.....	28
CUMA GÜNÜ NAFİLE ORUÇ TUTMANIN YASAKLANMASININ HİKMETİ.....	29
BAZI İSTİSNAİ DURUMLAR.....	29
CUMA NAMAZINA NASIL YETİŞİLİR VE BU NAMAZI KAÇIRAN NE YAPMALI	31
CUMA NAMAZINDA CEMAAT ÇOK KALABALIK OLURSA.....	32
CUMA GÜNÜNÜN ADABI	35
Cuma guslü ile ilgili bazı meseleler.....	39
CUMA HUTBESİ	67
CUMA HUTBESİ İLE İLGİLİ BAZI MESELELER	68

1- Hutbeye vaaz ve zikirden başka bir şey eklemek caiz midir?	68
2- Her iki hutbenin Arapça olma şartı var mıdır?	69
HATİBİN (HUTBE VERENİN) YAPMASI GEREKEN ŞEYLER ...	71
HZ. OSMAN'IN EKLEMİŞ OLDUĞU EZANI OKUMANIN HÜKMÜ	72
HERHANGİ BİR OLAYDAN DOLAYI İMAMIN HUTBEYİ KESMESİ	86
CUMA GÜNÜ SABAH NAMAZINDA HANGİ SURE OKUNMALIDIR.....	89
CUMA NAMAZINDA HANGİ SURE OKUNMALIDIR.....	91
CUMANIN FARZINDAN SONRA BAŞKA NAMAZ VARMIDIR?	93
FARZ NAMAZ İLE NAFİLE NAMAZ ARASINDA FASILA VERMEK.....	94
CUMA BAYRAM GÜNÜNE DENK GELİRSE.....	95

CUM
İbni Hacer ko
hüye döneminde
sonra Cuma ismi
miştir. Bazıları yar
ile bu ismi aldığı
nın yaratılması Cu
rıştır. Bu görüş
Humeyd'in nakle
ğinde Allah resulü
ve Ensarı bir araya
sonra da namaz k
nın ismini Cuma

Bazıları bu kon
bu ismin değiştiği
"Ka'b bin Luey kan
pır, kabe ve harem
onlara kendi soyun
verir. İşte bu toplar
günü ismi verilmiş.

Bir başka görüş
İsmaili şehidi ile
Buceyri'nin kon
bir araya gelmesi
Adem'in yaratılma

CUMA GÜNÜNE CUMA İSMİ VERİLMESİNİN SEBEBİ

İbni Hacer konu ile ilgili şunları söylemiştir: Bu güne cahiliye döneminde arube dendiği ittifakla kabul edilse de daha sonra Cuma isminin kullanılması ile ilgili farklı şeyler söylenmiştir. Bazıları yaratılmışların kemale erdiği gün olması itibarı ile bu ismi aldığını söylemiştir. Çünkü Hz. Adem peygamberin yaratılması Cuma günü olmuştur... Bu görüş en sahih görüştür. Bu görüş kadar güçlü olan bir başka görüş Abd bin Humeyd'in naklettiği şu durumdur: "Daha önce arube denen günde Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Esa'd bin Zürene ve Ensarı bir araya toplamış. Sonra onlara konuşma yapmış, sonra da namaz kıldırılmış. İşte bu toplanmadan dolayı o günün ismini Cuma (toplanma) günü olarak değiştirmişlerdir.

Bazıları bu konuda daha eskiye gidip Mekke döneminde bu ismin değiştiğini söyleyip şöyle bir olay anlatmaktadırlar. "Ka'b bin Luey kavmini bu günde toplar, sonra onlara konuşur, kabe ve haremın önemine dair nasihatta bulunurdu. Yine onlara kendi soyundan bir peygamber gönderileceğini haber verir. İşte bu toplantıdan dolayı bu güne Cuma (toplanma) günü ismi verilmiş.

Bir başka görüşe göre insanların namaz kılmak için toplanmaları sebebi ile bu güne Cuma denmiştir...¹

Buceyrimi konu ile ilgili şunları söylemiştir: İnsanların bir araya gelmesinden, hayırların o gün toplanmasından, Hz. Ademin yaratılmasının Cuma günün sonuna denk gelmesin-

¹ Fethu'l-bari:2/11

den, Hz. Adem'in Arafat dağında Hz. Havva ile bir araya gelmesinden dolayı bu güne Cuma ismi verilmiştir.²

ALLAH, CUMA GÜNÜNÜ SADECE BU ÜMMETE NASİP ETMİŞTİR

Allah'ın Muhammed ümmetine verip, diğer ümmetlere vermediği büyük nimetler saymakla bitmez. İşte bu büyük nimetlerden birisi de Cuma günü konusunda bu ümmeti diğer ümmetlere tercih edip üstün kılmasıdır. Ebu Hureyre ve Huzeife kanalı ile gelen bir hadiste şöyle denmiştir: "Allah bizden önceki ümmetlere cuma gibi bir nimeti nasip etmedi. Yahudilerin günü cumartesi, Hristiyanların ki ise pazardır. Sonra Allah bizi (bu ümmeti yarattı ve ona Cuma gününü verdi. Böylece kıyamet günü biz önde, onlar ise bize tabi kıldığı gibi, dünyada da cumartesi ve pazarı bizim günümüz olan cumadan sonra tayin etti. Biz dünya ümmetlerinden sonuncusuyuz. Fakat kıyamet günü en önde olacağız. Allah, ümmetler içinde önce bizi (Muhammed ümmetini) hesaba çekecek."³

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği bir hadiste şöyle denmiştir: "Biz dünya hayatı bakımından en son gelmişiz fakat ahirette ilk olacağız."⁴

Suyuti, Nesai'nin şerhinde bu hadis ile ilgili şunları söylemiştir: Yani bu ümmet dünya hayatı bakımından diğer ümmetlerin sonuncusu olsa da ahirette ilk haşrolan, ilk hesaba çekilen ve ilk cennete girecek olan ümmet olacaktır...⁵

CUMA GÜNÜNÜN FAZİLETİ

Aslında Cuma gününün faziletine dair çok hadis vardır. Biz burada sadece bir kısmını nakledeceğiz.

² Buceyrimi haşiyesi:1/372

³ Müslim:856

⁴ Buhari: 876,Müslim: 20/855

⁵ Nesai hadisi:1066

1- Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) kanalı ile nakledildiği bir hadiste Cuma gününün Allah'ın yarattığı en büyük nimet olduğunu ve kıyamet gününde bizi önde getireceğini söyledi.

2- Beş vakit namazda Cuma gününü diğer günlerden üstün tutmak gerekir. Bu günün büyük günahlardan bağışlayıcı olduğunu söyleyen hadisler çoktur.

3- Evs bin Evs (radiyallâhu anh) kanalı ile nakledildiği bir hadiste Allah'ın Cuma gününü diğer günlerden üstün tuttuğunu ve bu günün kıyamet gününe kadar bizi önde getireceğini söyledi.

4- Müslim 854 (İleri bölümlerde) Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) kanalı ile nakledildiği bir hadiste Cuma gününün Allah'ın yarattığı en büyük nimet olduğunu ve kıyamet gününde bizi önde getireceğini söyledi.

1- Ebu Hureyre (radiyallâhu anh)'ın naklettiği bir hadiste Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Âdem Cuma günü yaratıldı, Cuma günü cennete girdi, Cuma günü cennetten çıktı ve kıyamet, Cuma günü kopacaktır."⁶

İmam Nevevi bu hadis ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu hadiste Cuma gününün fazileti ve diğer günlere olan üstünlüğüne vurgu yapılmıştır."

2- Beş vakit namaz aralığı, iki Cuma ve iki bayram arası (büyük günahlardan kaçınılırsa) küçük günahların bağışlanacağı zaman dilimleridir."⁷

3- Evs bin Evs kanalı ile gelen bir rivayette şöyle denmiştir: Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dedi: "En hayırlı gününüz cumadır. Hz. Adem Cuma günü yaratıldı, Cuma günü vefat etti, sura Cuma günü üflenecek, kıyamette dirilme Cuma günü olacaktır. Bana Cuma günü çok salât getirin. Sizin salâtlarınız Cuma günü bana arz olunur." Sahabe şöyle dedi: Ey Allah'ın peygamberi sen ölmüş (çürümüş) olduğun halde getirdiğimiz salâvatlarımız sana nasıl arz olunur dediler" Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah yeryüzüne (toprağa) peygamberlerin bedenini yemeyi haram kılmıştır dedi."⁸

6 Müslim:854 (ileriki bölümlerde Ebu Davud'un, Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) kanalı ile naklettiği buna benzer şöyle bir hadis daha vardır: "Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Bu günde Adem yaratıldı, bu günde cennetten çıkarıldı, bu günde tevbesi kabul edildi ve bu günde öldü. Kıyamet, Cuma günü kopacaktır. İnsan ve cinler hariç bütün hayvanlar kıyametin o gün kopacağı korkusu ile sabahtan akşama kadar bekler dururlar. Cuma günü öyle bir saat vardır ki namaz kılan Müslüman bir kul bu anı tutturursa, Allah ona istediği şeyi verir." (Ebu Davud:1046(Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir.)

7 Müslim: 233

Kur'an bu konuda şöyle der: "Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız." Nisa:31

8 Ebu Davud,1048, Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir

4- "Kim Cuma günü **yıkarsa** ve gusül yaparsa sonra mes-cide, bir şeye binmeden yaya olarak erkenden gelirse, sonra imama yakın olup onu güzelce dinlerse, bu arada boş ve anlamsız bir şey yapmazsa attığı her adım için bir yıllık (nafile) namaz ve oruç sevabı vardır."⁹

Yukarıda geçen "yıkarsa" tabiri ile ilgili İmam Nevevi şun-ları söylemiştir: Burada şeddeli ve şeddesiz olmak üzere (غسل) kelimesi iki farklı şekilde rivayet edilmiştir. Ancak muhakkik alimlere göre şeddesiz olması daha meşhurdur. Her iki rivaye-te göre hadisi şu üç şekilde açıklamak mümkündür:

- Burada geçen yıkarsa tabirinden maksat eşini yıkarsa demektir. Yani eşi ile cinsel ilişkiye girer hem onun banyo yapmasına sebep olur hem de kendisi gusül yapar. Bazı kim-seler cumaya giderken kişinin gözünü haramlardan daha iyi sakındırmak için Cuma günü eşi ile ilişkiye girmeyi müstehap görmüşlerdir.

- Burada geçen yıkarsa tabirinden maksadın abdest alıp, azalarını üçer defa yıkaması olduğunu söylemişlerdir. Abdest alır gibi üç kere azalarını yıkadıktan sonra Cuma guslü ile bunu kemale erdirir.

- Burada geçen yıkarsa tabirinden maksat başını ve elbise-sini yıkar, sonra da Cuma için gusül alırsa demektir... Burada tercih edilen başını yıkarsa anlamıdır. Çünkü Ebu Davudda geçen bir hadis, bu söylediğimizi desteklemektedir. Hadis şu-dur: "Kim Cuma günü başını yıkar, sonra da gusül alırsa..."¹⁰

Burada peygamberin özellikle başa vurgu yapmasından maksat, o dönem uygulanan bir adetten dolayıdır. Çünkü in-sanlar başlarına yağ ve hatmi denilen faydalı bir bitkiyi ezip, ufaltıp başlarına sürerlerdi. Sonra banyo yapacakları zaman önce başlarını yıkar sonra gusül yaparlardı...

9 Ebu Davud:345 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir, 333)
10 Ebu Davud:346

Cuma
İSLAMDA
Ünlü siyer
Abdurrahman
şöyle nakleden
kaybetmişti.
onu çıkardığım
rahmet okur, o
süre hep böyle
dedim: Her C
niçin rahmet o
diye yemin etti
götürürken eza
Zürare'ye rahm
Oğlum bizi Me
rare idi. Bizi, M
olan Beni Beya
hademat'ta) bir
kişiydiniz diye so
İbn Kayyim
miştir. Bu, Allah
olan bir şeydi. A
hicret etti. Önce
mescidinde paza
Onlara mescitler
foğullan mintika
Ranune vadisi iç
Medine'de kıldı
mescidi nebevi ya

11 İbn Hiyem siyer
kabul etmiştir
12 Zuhri

İSLAMDA İLK CUMA

Ünlü siyerci İbn İshak Kab bin Malik (radiyallâhu anh)'ın oğlu Abdurrahman'a dayandırdığı bir rivayetini onun ağzından şöyle nakleder. "Babam Kab bin Malik yaşlanınca gözlerini kaybetmişti. Onun bütün işlerini ben yapardım. Namazı için onu çıkardığımda, Cuma ezanını duyunca Esat bin Zurare'ye rahmet okur, onun için Allah'tan bağışlanma dilerdi. Uzun bir süre hep böyle yaptığına şahit oldum...sonra içimden şöyle dedim: Her Cuma ezanını duyduğunda Esat bin Zurare'ye niçin rahmet okuduğunu sormaz isem ben aciz bir kişiyim diye yemin ettim... Sonra bir Cuma günü yine onu camiye götürürken ezan sesini duyduğumuzda bu sefer ben Esat bin Zürrare'ye rahmet okumaya başladım... O, bana şöyle dedi: Oğlum bizi Medine'de toplayan Ebu Uname, Esat bin Zürrare idi. Bizi, Medine'ye bir mil uzaklıkta Ensar'dan bir kol olan Beni Beyade oğullarının siyah taşlı köyünde (Nek'i'uhademat'ta) bir araya toplamıştı. Sonra ben ona: O gün kaç kişiydiniz diye sordum? Kırk kişiydik dedi.¹¹

İbn Kayyim, Zadu'l-Mead isimli eserinde şunları söylemiştir: Bu, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmeden önce olan bir şeydi. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret etti. Önce Amır bin Avfoğullarının mintikasında Kuba mescidinde pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günü kaldı. Onlara mescitlerini yaptıktan sonra yola çıktı. Salim bin Avfoğulları mintikasına varınca Cumanın vakti girmişti. Burada Ranune vadisi içindeki mescitte Cuma namazını eda etti. Bu, Medine'de kıldığı ilk Cuma namazıydı. Bu dönemde daha mescidi nebevi yapılmamıştı.¹²

11 İbn Hişam siyeri:1/458 (Bknz. Avnu'l-mabud. Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir)

12 Zadu'l-Mead: 1/136-137

CUMA NAMAZININ FARZ OLUŞU VE ÖZÜRSÜZ ONU TERK EDENLERİ KORKUTMA BABI

Cuma namazının farz olduğu kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Bir ayetinde Kur'an şöyle der: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."¹³

Allah, burada Cuma namazının kılınmasını emretmektedir. Arapça da bir şey için emir kalıbının kullanılması, genel olarak o şeyin farz olduğunu göstermektedir.

Bir hadiste şöyle denmiştir: "Cumaya gitmek akıl baliğ olmuş herkese farzdır."¹⁴

Bir başka hadiste ise şöyle denmiştir: "Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır."¹⁵

Yine bu konuda tehdit içerikli hadisler de Cuma namazının farz olduğunu göstermektedir. Bir hadiste Allah resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "İçimden, yerime bir adamı namaz kılmak için bırakmayı, sonra da gidip cumaya gelmeyenlerin evlerini onlar içinde olduğu halde yakmayı geçirdim."¹⁶

Bir başka ortamda ise şöyle buyurmuştur: "Mazeretsiz olarak cumaya gelmeyenler ya bu kötü adetlerinden vazgeçerler ya da Allah kalplerini mühürler ve gafillerden olurlar."¹⁷

İmam Nevevi bu hadisler ışığında şöyle demiştir: Hadisler Cuma namazının farz-ı ayin olduğunu göstermektedir...

13 Cuma:9

14 Ebu Davud:342

15 Ebu Davud:1067

16 Müslim:652

17 Müslim:865

Bir başka hadiste ise şöyle denmiştir: "Kim mazereti olmadan sırf tembellik ve gevşeklikten dolayı üç cumaya gelmez ise Allah kalbini mühürler."¹⁸

Ümmet cumanın farz olduğu konusunda icma etmiştir. İbn. Arabi Ahkamu'l- Kur'an adlı eserinde şöyle demiştir: "Cuma namazı ümmetin icması ile aynı bir farzdır..."

İbn Munzur, el-İcma adlı eserinde şöyle demiştir: "Ümmet Cuma namazını farziyeti konusunda icma etmiştir."¹⁹

İbn Kudame, el-Muğni isimli meşhur eserinde şunu söylemiştir: "Müslümanlar cumanın farz olduğuna dair icma etmişlerdir..."²⁰

18 Ebu Davud:1052

19 El-İcma:55

20 El-Muğnu:2/295

CUMA NAMAZI KİMLERE FARZDIR

Cuma namazı şu şartlara sahip olan herkese farzdır:

- 1- Müslüman
- 2- Akıllı
- 3- Baliğ
- 4- Erkek
- 5- Hür
- 6- Mukim (Yolcu olmayan)
- 7- Engelleyici mazereti olmayan

1- Müslümana farzdır:

Çünkü Kur'an Müslümanlara hitap ederek şöyle demiştir: **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."**²¹

Ayrıca Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır."²²

Kafir kimseye Cuma farz değildir. Çünkü Kur'an şöyle buyurmaktadır: **"Andolsun, sana ve senden önceki peygamberlere şöyle vahyedildi: Eğer Allah'a ortak koşarsan elbette amelin boşa çıkar ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun."**²³

21 Cuma:9

22 Ebu Davud:1067

23 Zümer:65

Bir başka ayetinde ise şöyle der: **"Onların harcamalarının kabul edilmesini engelleyen, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmeleri, namaza ancak üşenerek gelmeleri ve istemeyerek harcamalarından başka bir şey değildir."**²⁴

2- Akıllı kimselere farzdır:

Akıl; teklif ve sorumlulukta merkezi bir konumdadır. Bu itibarla akıllı olmayan birisine sorumluluk yoktur. Hz. Ali (radiyallâhu anh) kanalı ile gelen bir rivayette şöyle denmiştir: "Kalem üç kişiden kaldırılmıştır. İyileşinceye kadar deli, uyanıncaya kadar uyuyan, akıl baliğ oluncaya kadar çocuk."²⁵

Teklif ve sorumlulukta aklın şart olduğu konusunda alimler arasında hiçbir farklı düşünce yoktur. Çünkü hitabı anlamayan kimsenin sorumlu tutulmasının bir anlamı yoktur. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Cumaya gitmek akıl baliğ olmuş herkese farzdır."²⁶

3- Çocuklara Cuma namazı farz değildir:

Çünkü kalem onlardan kaldırılmıştır: "Kalem üç kişiden kaldırılmıştır. İyileşinceye kadar deli, uyanıncaya kadar uyuyan, akıl baliğ oluncaya kadar çocuk."²⁷

"Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır."²⁸

Hadiste İstisna edilen dört kişiden birisi de akıl baliğ olmamış çocuklardır.

24 Tevbe:54 (Bir başka ayette ise şöyle der: "Onların yaptıkları her bir (iyi) işi ele alınız, onu saçılmış zerreler haline getiririz (değersiz kılarız)." (Kafirlerin, misafire ikram, akrabayı ziyaret gibi güzel davranışlarının, iman etmemiş olmaları sebebiyle boşa gideceği, işe yaramaz telakki edileceği anlatılmaktadır.)

25 Ebu Davud:4399 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir:3513)

26 Ebu Davud:342

27 Ebu Davud:4399 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir:3513)

28 Ebu Davud:1067

İbn Münzir el-icma adlı eserde şöyle demiştir: İslam alimleri cumanın, çocukların üzerine farz olmadığı konusunda icma etmişlerdir.²⁹

Üzerlerine farz olmadığı halde çocuklara Cuma namazı kılmaları emredilir mi? Yedi yaşına gelmiş çocuklara Cuma namazı kılmaları söylenir. On yaşına vardıklarında kılmak zorundadırlar. Eğer kılmazlarsa hafifçe dövülürler. Çünkü bu konuda normal namazlarla ilgili Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle bir rivayet vardır:

Çocuk yedi yaşına girince ona namaz kılmasını telkin edin. On yaşına gelince (kılmıyorsa) onu hafifçe dövün."³⁰ Bir başka hadiste şöyle denmiştir:

Çocuk yedi yaşına girince namaz kılmasını telkin edin. On yaşına geldiğinde kılmaz ise hafifçe dövün. Birde (on yaşına gelmiş çocukların) akşam yattıkları yataklarını birbirinden ayırın."

4- Erkeklerle farzdır:

Kur'an bu konuda şöyle der: **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişini bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."**³¹

Aslında ayette geçen tabir, kadın olsun erkek olsun bütün Müslümanları içine alır. Fakat kadınlar başka bir delil ve icma ile istisna edilmişlerdir. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır."³² İstisna edilen dört kişiden birisi kadınlardır.

29 El-icma:52

30 Ebu Davud:495-495 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir)

31 Cuma:9

32 Ebu Davud:1067

İbnu Munzir el-İcma isimli eserinde şöyle demiştir: Kadınlara Cuma namazının farz olmadığı konusunda İslam alimleri icma etmişlerdir.”³³

Yine kadınlar cumaya gelse ve imamla birlikte namaz kılsalar bunun onlar için caiz olduğu konusunda da icma etmişlerdir...”³⁴

5- Köleye değil, hür kişiye farzdır:

Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: “Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır.”³⁵ Bu dört kişiden birisi de kölelerdir.

İbn Münzir bu konuda şunu söylemiştir: “Cumanın hür, baliğ, mukim (yolcu olmayan) ve mazereti olmayanlara farz kılındığına dair ümmetin âlimleri icma etmişlerdir.”³⁶

6- Yolcuya değil mukim olana farzdır:

İlim ehlinin çoğunluğu yolcuya Cuma namazının farz olmadığını söylemiştir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: “Yolcuya Cuma namazı yoktur.”³⁷ İbn Müseyyeb şöyle demiştir: “Yolcuya Cuma namazı yoktur.”³⁸

İmam Nevevi, el-Mecmu isimli eserinde şunları söylemiştir: “Yolcu olan kimseye Cuma farz değildir. Bu mezhebimizde ihtilaf edilmeyen kesin bir hükümdür... Yine İbn Munzur ve başkaları cumanın yolcuya farz olmadığını çok sayıda ilim ehlinen nakletmişlerdir.

Zühri ve Nehai ‘yolcu olan birisi Cuma ezanını duyarsa kılması gerekir’ demişlerdir. Ancak bizim arkadaşlar, Cuma

33 El-İcma:53

34 El-İcma:53

35 Ebu Davud:1067

36 El-İcma:53

37 Beyhaki:3/184, İbn Munzur:5/19

38 Abdurrezzak, el-Musennaf,5206

ezanını duyan yolcuya Cuma kılması müstehaptır demişlerdir. Böyle yapması farklı görüşlerin söylendiği bir konuda daha temkinli hareket etmesi anlamına gelir. Aynı zamanda en ideal olanı yapmış olur. Bütün bunlar imkân dâhilinde ise geçerlidir. Eğer kılma imkanı yoksa ondan böyle bir şey talep edilmez. İmam Nevevi sözlerine şöyle devam etmiştir: Bizim mezhebe mensup arkadaşlar yolculuk kısa olsa bile namazın düşeceği konusunda ittifak etmişlerdir....

İbn Kudame el-Muğni adlı eserinde şunları söylemiştir: İlim ehlinin çoğunluğuna göre yolcudan Cuma düşer. Medine ehlinde Malik, Irak ehlinde Sevri yine Şafii, İshak ve Ebu Sevir yolcuya cumanın olmadığını söylemişlerdir. Zühri ve Nehai'den yapılan bir rivayete göre, bu iki âlim cumanın yolcuya farz olduğunu söylemişlerdir. Öne sürdükleri illetleri şudur: Normal namaz ona farz ise Cuma hayli hayli farz olur.

Bizim için konu ile ilgili peygamberin ne yaptığı önemlidir. Evet, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolculuk yapmış ve bu esnada Cuma kılamamıştır. Veda haccında gerek arafe ve gerekse Cuma günü öğlen ve ikindiye cem etmiş, Cuma kılmamıştır... Raşit halifeler gerek hac için ve gerekse başka nedenlerden dolayı yolculuklar yapmışlar fakat bu esnada Cuma kılmamışlar. Aynı şekilde Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesi ve ondan sonra gelenler sefere çıktıklarında Cuma namazını kılmamışlardır... İbn Kudame sözlerine şöyle devam etmiştir: "Bu, sabit olan sünnetin yanında icma ile belirlenmiş bir husustur. Bu icmaya muhalefet etmek caiz değildir...."³⁹

Şeyhu'l-islam İbn Teymiye konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) defalarca sefere çıkmıştır. Hac umresi hariç üç kere umre yapmıştır. Aynı zamanda seferlerinde yanında binlerce sahabesi olmuştur. Yine

yirmiden fazla gazveye çıkmıştır...Hiç kimse yaptığı seferlerinde Cuma veya bayram namazı kılmıştır yönünde bir rivayet nakletmemiştir.”⁴⁰

7- Sağlıklı olan kimseye farzdır:

Cuma namazı hasta olmayan, camiye zorlanmadan rahatça giden kimselere farzdır. Hastalık artacaksa veya iyileşme gecikecekse Cuma farz olmaz. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Dört kişi hariç cumayı cemaat ile kılmak bütün Müslümanlara farzdır. Köle, kadın, çocuk ve hastalar”⁴¹

Kısacası özürlerinden dolayı namaza katılmayan kimsele-re Cuma namazı farz değildir.

İmam Nevevi, el-Mecmu adlı eserde şunları söylemiştir: “Cuma namazı özürlüler hariç bütün mükelleflere farzdır.”⁴²

İbn Munzur el-İcma’da şunları söylemiştir: “Özür sahipleri dışında kalan herkese cumanın farz olduğu konusunda ümmetin alimleri icma etmiştir...”⁴³

CUMANIN FARZ OLMASINDAKİ HİKMETLER

Günlük namazlarda toplanmayan büyük kalabalıklar Cuma namazında bir araya gelmektedirler. Bir araya gelen bu kalabalık kitleleler arasında tanışma, ülfet, sorunları konuşma, paylaşma ve yardımlaşma gibi güzel şeyler oluşur. Cuma günü Müslümanlar için bayram anlamına gelmektedir. Çünkü birbirleri ile buluşup sevinmekte, hasta veya başına kötü bir şey gelmiş kimseleri sorma ortamı oluşmaktadır. Böylece yardım etme, taziyyede bulunma, maddi ve manevi destek verme imkânı doğmaktadır. Bu sayede İslam toplumunu oluşturan

40 Fetava:24/178

41 Ebu Davud:1067

42 4/349

43 El-İcma:55

CUMA GÜNÜ YOLC

Cuma vakti girmede
İdr. Çünkü bu konuda
bin Kays babasından şö
Ömer (radıallâhu anih), üze
girmiş. Adam kendi ke
Cuma olmasaydı yolculu
ani adamın böyle söyle
kabilisin. Cuma yolculuğ
Salih bin Kaysan' dan
"Ebu Ubeyde Cuma gün
oluşa gitti." v

Cuma ezanı okundu
da kılmak siz değilsin. B
cumadan önce kılmış ka
kılsa zarardan dolayı d

fertler ahlaken kendilerini geliştirme, toplumun düzelmesi için bilgilendirme, kendilerinden olan yöneticilere itaat etme fırsatını yakalamış olurlar.⁴⁴

Cumanın bir diğer faydası ise gerek köylerde ve gerekse şehirlerde haftanın belli bir günü belli bir mekanda mesuliyet taşıma kapasitesine sahip kişilerin toplanıp din ve dünyalarının ıslahı adına imam veya halifenin açıklamalarını dinleme fırsatı bulmalarıdır. Korku ve ümit arasında dinlenen hutbe ve bildiriler sorumlulukları yerine getirmek için gevşemiş, gaflete dalmış ve görevini unutmuş olan insanları daha aktif şekle sokarak yeniden enerji dolu hale getirmektedir.⁴⁵

CUMA GÜNÜ YOLCULUK

Cuma vakti girmeden Cuma günü yolculuk yapmak caizdir. Çünkü bu konuda⁴⁶ engelleyici bir delil yoktur. Esved bin Kays babasından şöyle bir rivayet nakletmiştir: Halife Hz. Ömer (radiyallâhu anh), üzerinde yolculuk alameti olan bir adam görmüş. Adam kendi kendine şöyle diyormuş: "Eğer bugün Cuma olmasaydı yolculuğa çıkardım." Hz. Ömer (radiyallâhu anh) adamın böyle söylediğini duyunca ona şöyle dedi: "Çıkabilirsin, Cuma yolculuğa engel teşkil etmez."⁴⁷

Salih bin Kiysan'dan gelen bir rivayette şöyle denmiştir. "Ebu Ubeyde Cuma günü Cuma namazını beklemeden yolculuğa çıktı."⁴⁸

Cuma ezanı okunduktan sonra zaruret dışında yolculuğa çıkmak caiz değildir. Bir kimse arkadaşsız kalmamak için cumadan önce çıkmış kafileye yetişmek için ezandan sonra çıkarsa zarureten dolayı bu yaptığı şey caizdir.

44 Mecmu'u-salavet fi'l-islam, 178

45 Minhacu'l-Muslim: 214-215

46 Hanefilere ve Ahmed bin Hanbel'den bir rivayete göre

47 İbn. Ebi Şeybe: 2/205

48 İbn. Ebi Şeybe: 2/205

İbn Kayyım Zadu'l-Mead adlı eserinde şunları söylemiştir: "Bir kimse de arkadaşlarını kaçırıp, yalnız yolculuk yapma korkusu varsa o kimse ezan okunduktan sonra cumaya katılmadan sefere çıkabilir. Çünkü bu durum cemaati ve cumayı düşüren bir özürdür."⁴⁹

Yine cumayı kılsa uçağı kaçırırım korkusu olan kişinin ezan okunsa ve zeval vakti girse bile cumayı kılmadan yolculuğa çıkması caizdir.

CUMA NAMAZININ VAKTİ

İlim ehli cumanın son vaktinin öğlen namazının son vakti⁵⁰ olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bu konudaki ihtilaf vaktin başı ile ilgili olmuştur. Ebu Hanife, Malik ve Şafii cumanın ilk vaktinin öğlen namazının ilk vakti ile aynı olduğu görüşündedirler. Yani güneşin tam tepeden batıya doğru kaydığı an, zeval vaktinin girdiği andır. Bundan önce Cumanın kılınması caiz değildir.⁵¹ Eğer kılınırsa sahih olmaz. Konu ile ilgili şu delilleri ileri sürmüşlerdir:

1- Enes bin Malik'in rivayet ettiği şu hadis: "Allah resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) Cuma namazını güneş biraz kayınca kılardı."⁵²

2- Seleme bin Ekva'in şu hadisi: "Biz peygamber ile güneş zevale erdiği vakit cuma namazını kılar; sonra bölgeyi araştırarak dönerdik."⁵³

İmam Nevevi müslim'in şerhinde bu hadis ile ilgili olarak şunları söylemiştir: İmam Malik, Şafi, Ebu Hanife kısacası sahabeden, tabiinden ve onlardan sonra gelen cumhur de-

49 Zadu'l-Mead: 1/383

50 Güneşin zevalinden sonra her şeyin gölgesi kendisi kadar olursa zeval vakti girmiş olur.

51 İlerki bölümlerde bu hükümü çürüten rivayetler ve görüşler ayrıca gelecektir. (Mütercim)

52 Buhari:904

53 Buhari:4168, Müslim:860

Cuma
dünâya vâkıf olma
nı söylemişlerdir. Zevale
değildir. Bu konuya Ah
veyhi dışında muhalefe
önce cumanın caiz oldu
olarak getirdikleri hadisi
ten girmesi ile ilgili aş
Cuma günü öğlen yemeğ
zandan sonraya ertelerler
kaçırız diye başka bir şe
giderlerdi. Ancak Ahmet
Cumanın ilk vaktinin bay
nı söylemişlerdir. Bu kon

1- Seleme bin Ekva
(sallallahu aleyhi ve sellem)
rimize giderdik. Döndüğ
duvar gölgesi bulamazdık

2- Cabir'e Allah resulü
Cuma namazını kılar
sull (sallallahu aleyhi ve sel
velerimizin yanına gider o

3- Abdullah bin Sele
Mesud (radıyallahu anhu) bize
sinde kıldırdı. Sonra bize
korkduğum için böyle yap

54 Güneşin bat
55 Güneşin bat
56 Güneşin bat
57 Güneşin bat

diğimiz çoğunluk alimler, zevalden sonra cumanın kılınacağını söylemişlerdir. Zevalden önce kılınan Cuma namazı sahih değildir. Bu konuya Ahmed bin Hanbel ve İshak bin Rahaveyhi dışında muhalafet eden olmamıştır. Bu ikisi zevalden önce cumanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda delil olarak getirdikleri hadisi cumhur ulema Cuma namazına erken gidilmesi ile ilgili aşırı teşvike yormuşlardır. Çünkü sahabe Cuma günü öğlen yemeğini ve kaylule yapmayı Cuma namazından sonraya ertelerlerdi. Çünkü onlar cumadan önce onu kaçırmaz diye başka bir şeyle meşgul olmaz, erkenden camiye giderlerdi. Ancak Ahmet bin Hanbel ve İshak bin Rahaveyhi Cumanın ilk vaktinin bayram namazı⁵⁴ vakti ile aynı olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda şu delilleri ileri sürmüşlerdir:

1- Seleme bin Ekva şöyle demiştir: "Biz Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Cuma namazını kılar sonra evlerimize giderdik. Döndüğümüzde gölgesine sığınacağımız bir duvar gölgesi bulamazdık."⁵⁵

2- Cabir'e Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne zaman Cuma namazını kılardı diye sorulunca şöyle dedi. "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize cumayı kıldırdıktan sonra develerimizin yanına gider onları dinlendirirdik."⁵⁶

3- Abdullah bin Seleme şöyle demiştir: "Abdullah bin Mesud (radiyallâhu anh) bize Cuma namazını duha (kuşluk) vaktinde kıldırdı. Sonra bize şöyle dedi: Sizin adınıza sıcaklıktan korktuğum için böyle yaptım"⁵⁷

54 Güneşin bir mızrak boyu kadar yükseldiği vakittir. Yani güneş bir bir buçuk metre yükselince Cuma namazı kılınabilir.

55 Buhari:4168, Müslim:32/860

56 Müslim:29/858 (Ravilerden birisi olan Abdullah şu fazlalıkla rivayet etmiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize cumayı kıldırdıktan sonra, güneşin zevale girdiği vakitte develerimizin yanına gider onları dinlendirirdik."

57 Musannaf, İbn Ebi Şeybe:5134. Bknz. El-İrva:3/62-63

4- Said bin Suveyd şöyle demiştir: "Muaviye (radiyallâhu anh) Nehile denen yerde bize Cuma namazını duha (kuşluk) vaktinde kıldırdı."⁵⁸

İmam Ahmet bin Hanbel şöyle demiştir: "Cuma namazı zevalden önce kılınırsa bir mahzuru yoktur"⁵⁹

Şevkani, Sıddık Hasan Han ve daha başka muhakkikler bu görüşü tercih etmişlerdir.

Şeyh Abdullah bin Salih Ali Bassam bu konuda şöyle güzel bir şey söylemiştir: "Evla ve tercih edilen görüş Cuma namazının zevalden sonra kılınmasıdır. Çünkü peygamber çoğunlukla bu vakitte kılmıştır. Ayrıca ulemanın cumanın kılınması için icma ettiği vakit zevalden sonradır. Ancak aşırı sıcaklık, zevalden önce cihada çıkma gibi durumlar söz konusu ise zevalden önce kılınmasında bir sakınca yoktur."⁶⁰

CUMA NAMAZININ KILINMASI İÇİN GEREKLİ OLAN SAYI

Cuma namazını kılmak için gerekli olan sayı konusunda âlimler arasında on beş farklı görüş vardır. İbn Hacer Fethu'l-Bari isimli eserinde bu görüşleri anlatmıştır. Burada en sahih görüş normal namazlarda cemaat için yeterli olan asgari iki ve yukarısidir.

Şevkani, Neylu'l-Evtar isimli eserinde şunları söylemiştir: Cuma dışındaki namazlar için cemaat şartı icma ile iki ve yukarısidir. Cuma için ayrı ve özel bir şart koşmak delil gerektirmektedir. Ancak Cuma namazında cemaat sayısının diğer beş vakitte kılınan cemaatten daha fazla olmasına dair herhangi bir delile sahip değiliz."

Abdulhak, cumanın sayısı ile ilgili bir hadisin olmadığını söylemiştir. Yine İmam Suyuti Cuma konusunda belli bir sayı ifade eden rivayet bulunmamaktadır demiştir..

58 Musannaf, İbn Ebi Şeybe:30556. Bknz. El-İrva:3/-63

59 Min mesaili Abdullah,112

60 Teysiru' l-Allam şerhu umdetü'l-Ahkam:1/281

Ben derim ki: Bu
bir hüküm ifade etmez
hem sahih hem de sahih
sayılan ifade eden hadis
kümeye konumundadır.

**AYNI BELDEDE BİR
NOKTA'DA CUMA**

Asl olması gereken
Çünkü cumanın farz olması
da toplamasıdır. Bu hüküm
edilmez.

Şeyh İbn Useymin kon
bölünüp bir çok farklı nok
büyük fayda kaybolmuş
nen ve kalben bir araya
kendisi mahallesinde veya
meydana gelmez. Böylece
dan habersiz kalmış olur.
alemi ve selamı hayatta il
Yine Onun güzide halifele
tek noktada kıldırılmışlardı
bu şekil cumayı eda etmi
kana devam etmiştir. And
Cuma namazı aynı belde
başlamıştır. Bu tarihten
da tek cemaat ve tek imam
İmam Ahmet, bundan
nâkuz şöyle demiştir:
çok noktada Cuma
söyleyen Ahmet bin
Demek ki bu

Ben derim ki: Bu konuda delil alınan hadisler ya sahih fakat sarîh değil, ya da sarîh fakat sahih değildir. Her iki kısım da bir hüküm ifade etmez. Çünkü hüküm ifade eden hadislerin hem sahih hem de sarîh olma şartı vardır. Bu şart Cuma sayısını ifade eden hadislerde bulunmadığından dolayı hükümsüz konumundadırlar. Doğrusunu Allah bilir. ⁶¹

AYNI BELDEDE BİRDEN FAZLA CAMİDE (NOKTA)DA CUMA NAMAZI KILINMASI

Asıl olması gereken cumanın tek noktada kılınmasıdır. Çünkü cumanın farz olmasındaki hikmet herkesi aynı noktada toplamasıdır. Bu hikmet kaçırıldığında istenen hedef elde edilmez.

Şeyh İbn Useymin konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Cuma bölünüp bir çok farklı noktalarda kılınırsa ondan beklenen en büyük fayda kaybolmuş olur. Bu fayda Müslümanların beden ve kalben bir araya gelmesidir. Herkes cumayı ayrı ayrı kendi mahallesinde veya semtinde kılarırsa tanışma ve ülfet meydana gelmez. Böylece herkes yanı başındaki müslümandan habersiz kalmış olur. Bundan dolayı Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken Cumayı tek noktada kıldırmıştır. Yine Onun güzide halifeleri bu namazı farklı noktalarda değil tek noktada kıldırmışlardır. Aynı şekilde sahabe nesli de hep bu şekil cumayı eda etmişlerdir. Tabiin devrinde de bu uygulama devam etmiştir. Ancak hicri üçüncü asırdan sonra (276) Cuma namazı aynı belde birden çok noktada kılınmaya başlanmıştır. Bu tarihten önce bütün müslümanlar tek noktada tek cemaat ve tek imamla Cuma namazını kılarlardı.

İmam Ahmet, birden fazla noktada Cuma kılınması sorulunca şöyle demiştir: “Ben önceki Müslümanların birden çok noktada Cuma namazını kıldıklarını bilmiyorum.” Bunu söyleyen Ahmet bin Hanbel hicri 204 yılında vefat etmiştir. Demek ki bu tarihe kadar böyle bir şeye rastlanmamıştır.

Ahkamu'l- Kur'an adlı eserinde şunları söylemiştir: "Cuma ezanından sonra alışverişin haram olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur."⁶⁵

İbn Kesir tefsirinde şunları söylemiştir: "İkinci ezandan sonra alışverişin haram olduğu konusunda âlimler ittifak etmişlerdir... Bu ittifakın dayandığı delil şu ayettir: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişini bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz."⁶⁶

Bazı notlar:

1- Cuma namazı üzerine farz olmayan kadınlar, çocuklar, misafirler ve diğer özür sahiplerinin alışveriş yapmalarında bir sakınca yoktur.

2- İbn Kudame, konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Üzerlerine Cuma namazı farz olmayan, kadın, çocuk, yolcu gibi kimseler hakkında alışverişin haram olması hükmü geçersizdir. Çünkü Allah'ın alışverişten yasakladığı kimseler namaza gitmesini istediği kimselerdir. Kadın, çocuk, yolcu, köle gibi kimseler Cuma namazı kılması emrolunan kimselerden değildirler."⁶⁷

Ayrıca alışverişin yasak olmasındaki temel nokta, "Cuma namazından" insanları engellemesidir. Bu kimselere (kadın, çocuk vb.) cuma farz olmadığı için alışverişin onları cumadan engellemesi söz konusu olamaz. Dolayısı ile onlar için alışverişin haram olduğu söylenemez.

3- Eğer alışveriş yapanlardan birisi Cuma namazı kılmakla zorunlu ancak diğeri değilse bu durumda alış veriş yapan

⁶⁵ Ahkamu'l- Kur'an :4/249

⁶⁶ Cuma:9-10

⁶⁷ Şerhu'l-Kebir:5/303

için haram, diğeri için mekruh olur. Çünkü günah olan bir şeye yardım etmiş olduğu için yaptığı şey hakkında haram olmasa bile mekruh olur. Eğer şu ayeti esas alırsak haram olduğunu da söylemek mümkündür: *"İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir."*⁶⁸

4- Ezandan sonra yapılan alışverişin haram olması konusunda ittifak olmasına rağmen sahih (geçerli) olup olmadığı konusunda ilim ehli ihtilaf etmiştir. Bazıları haram olmakla birlikte sahih (geçerli)dir demişlerdir. Hanefi ve Şafiiler bu görüştedirler. Bazıları ezandan sonra yapılan alışverişin sahih (geçerli) olmadığını bilakis batıl (geçersiz) olduğunu söylemişlerdir. Bu Hanbelilerin ve Malikilerin sahih olan görüşüdür. Doğrusunu Allah bilir.

CUMA GÜNÜNE ÖZEL ORUCUN VE BU GECEYE ÖZEL İBADETİN YASAKLANMASI

Muhammed bin Abbad şöyle demiştir: Cabir bin Abdullah'a kabeyi tavaf ederken şöyle bir soru sordum: Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü oruç tutmayı yasakladı mı? Cabir aynen şöyle dedi: Evet, bu kabenin rabbine yemin olsun ki Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü (nafile) oruç tutmayı yasakladı.⁶⁹

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Diğer geceler hariç sadece Cuma gecesini ibadete ve diğer günler hariç sadece Cuma gününü oruca ayırmayın. Ancak birinizin tutmakta olduğu orucu cumaya denk gelirse o müstesna"⁷⁰

68 Maide:2

69 Buhari:1984, Müslim:1143

70 Müslim:148/1144

CUMA GÜNÜ NAFİLE ORUÇ TUTMANIN YASAKLANMASININ HİKMETİ

İmam Nevevi Müslim'in şerhinde şunları söylemiştir: "Cuma günü; dua, zikir, ibadet, camiye erken gitme, hutbe dinleme, çok zikir getirme gibi fonksiyonların yoğun olarak yapıldığı bir gün olması hesabı ile bu günde nafile oruç yasaklanmıştır. Bunun için Allah şöyle emir buyurmuştur: *"Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz."*⁷¹

İşte Cuma günü bir kısmını söylediğimiz ve bir kısmını anlatmadığımız ibadetlerle dolu ve çok yoğun olmasından dolayı o gün oruç tutma yasaklanmış, oruç tutmamak müstehap hale gelmiştir. Böylece bir sürü görevin beklediği güne kişi sakin, mutlu ve huzurlu bir şekilde girmiş olur. Bu tıpkı arafe günü arefe de hac yapmaya benzemektedir. Bu noktada da (arafatta) sünnet olan oruç tutmamaktır.

Birisi şöyle diyebilir: "Eğer Cuma günü oruç tutmak insana gevşeklik veriyor ve diğer şeyleri engelliyorsa bir önceki gün oruç tutup, bunu Cuma ile birleştirmekte de aynı sorun vardır. Oysaki hadis diğer günlerden bağımsız olarak Cuma gününü oruçlu geçirmeyi yasaklamaktadır?"

Buna cevap olarak şöyle deriz: Bir gün öncesinden veya sonrasında tutulan ve cumaya eklenen oruçtan elde edilen sevap, Cuma günkü gevşeklik sonucu ihmal edilen görevlerin sevabını telafi etmeye yetecektir. İşte tek Cuma günü orucun yasaklanması, ancak bir önceki günün oruçlu olduğunda yasaklanmamasının hikmeti bu olsa gerek.

BAZI İSTİSNAİ DURUMLAR

Cuma günü oruç tutmak yasaklanmış olsa da aşağıdaki şartlara haiz olan kimselerin tutmasında bir sakınca yoktur.

1- Kişilerin normal oruçlarının Cuma gününe denk gelmesi: Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Diğer geceler hariç sadece Cuma gecesini ibadete ve diğer günler hariç sadece Cuma gününü oruca ayırmayın. Ancak birinizin tutmakta olduğu orucu cumaya denk gelirse o müstesna"⁷²

2- Bir gün öncesinden veya sonrasında oruç tutanlar: Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Bir gün önceden veya bir gün sonradan oruç tutmayanlar sadece Cuma günü oruç tutmasınlar."⁷³

3- Aşure veya arafe gününün Cuma gününe denk gelmesi⁷⁴: Aşure veya arafe gününün Cuma gününe denk gelmesi halinde sadece Cuma günü olsa da o günü oruçlu geçirmek müstehaptır. Çünkü bu iki (aşure ve arafe) günün oruçlu geçirilmesi tavsiye edilmiştir. Ebu Katade el-Ensari şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Arafe günü oruç tutmak Allah'ın bir önceki ve bir yıl sonraki hataları af etmesine vesile olur. Yine aşure orucu tutulursa umarım ki, Allah bir yıl önceki (küçük) günahları bağışlar."⁷⁵

Fetva ansiklopedisinde daimi kurul heyeti, vermiş olduğu bir fetvasında şunları söylemiştir: "Bir gün öncesinden oruç tutulmazsa bile Cuma gününe denk gelen arafe orucunu tutmanın büyük sevabı vardır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gelen haberleri incelediğimizde bu günde tutulan oruçları teşvik ettiğini görmekteyiz. Sadece cuma gününün oruçlu geçirilmesini yasaklayan hadisler bu günün Cuma olmasından dolayı bunu yasaklamışlardır. Ancak bir Müslüman şeriatın teşvik ettiği başka bir durumdan dolayı sadece

72 Müslim:1143

73 Müslim:148/1144

74 Hacılar hariç. Çünkü çoğunluk alimler, hacıların arafe günü oruçlu olmaları mekruhtur demişlerdir.

75 Müslim:1162

Cuma günü oruç tutmak...
...öncesinden oruç tutmak...
...durumunda...
...Daha önce...
...Örneğin...
...sonra oruç...
...Cuma günü oruç...
...Bu itibarla tek oruç...
CUMA NAMAZININ
KACIRAN NE YARAR
İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle dediğini nakletmiştir.⁷⁷
Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) şöyle dediğini nakletmiştir.
İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle dediğini nakletmiştir.
İbn Mesud (radiyallâhu anh) şöyle dediğini nakletmiştir.

cuma günü oruç tutarsa bunda bir sorun yoktur. Ancak bir gün öncesinden oruca başlarsa bu daha iyi olur. Çünkü böyle yapması durumunda her iki hadisle amel ettiği gibi ecri de fazla olur.”⁷⁶

4- Daha önce adanmış olduğu orucun Cuma gününe denk gelmesi: Örneğin birisi şöyle derse: Falanca adamın gelmesinden bir gün sonra oruç tutacağım.” Bahsettiği adam Perşembe gelirse Cuma günü oruç tutmak bu adamın üzerine bir vecibe olur. Bu itibarla tek olsa da Cuma günü tutmak zorundadır.

CUMA NAMAZINA NASIL YETİŞİLİR VE BU NAMAZI KAÇIRAN NE YAPMALI

İbn Ömer (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şöyle dediğini nakletmiştir: “Gerek Cuma veya diğer farz namazlarının bir rekâtına yetişen kimse o namaza yetişmiştir.”⁷⁷

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şöyle dediğini nakletmiştir: “Kim cemaatle kılınan namazın bir rekâtına yetişmiş ise namazın tamamına yetişmiş sayılır.”⁷⁸

İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: Cuma namazının bir rekâtına yetişmiş isen ikinci rekâtı kendin (imamsız olarak kılarak birinci rekata) ekle. Eğer son oturuşa yetişmiş isen namazını dörde tamamla.”⁷⁹

İbn Mesud (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: Cumanın tek rekâtına yetiştin ise bir rekat daha ekle eğer son rekatin rükusuna yetişmeyip, selamdan önce yetiştin ise namazını dört rekat olarak kıl.”⁸⁰

⁷⁶ Mevsuatu'l-Fetava:7466

⁷⁷ İbn Mace:1223 Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir.

⁷⁸ Buhari:580, Mülim :607

⁷⁹ Beyhaki:3/304, Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir. İrva: (3/83)

⁸⁰ Beyhaki: 3/304, Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir. İrva: (3/83)

Evet, cumanın bir rekatına yetişen kişi cumaya yetişmiş sayılır. Kalan bir rekati tek başına kılar ve selam verir. Bir rekatından daha az bir miktara veya hiç cumaya yetişmeyen kimse cumaya yetişmiş sayılmadığı için dört rekat öğlen namazının farzını kılar. İmam Malik, Şafi, Ahmed bin Hanbel ve daha başka imamların mezhebi bu şekildedir.

İbn Kudame, el-Muğni adlı eserinde konu ile ilgili şunları söylemiştir: "İlim ehlinin çoğunluğu şöyle der: Bir kimse Cuma namazının tek rekâtına yetişmiş ise tümüne yetişmiş sayılır. Bu kişinin yapması gereken şey bu rekata bir rekat daha eklemesidir. Böyle yaparsa Cuma namazını kılmış olur. (Ayrıca öğlen namazı kılmasına gerek yok) Bu söylediğimiz İbn Ömer, Enes bin Malik, Said bin Müseyyeb, Hasan Basri, Alkame, Esved, Urve, Zühri, Nehai, Malik, Sevri, Şafii, İshak, Ebu Sevir ve rey ehlinin mezhebidir..."⁸¹

CUMA NAMAZINDA CEMAAT ÇOK KALABALIK OLURSA

Aşırı kalabalık olan bir yerde namaz kılınıyor ise ve secde etme imkanı yoksa, cemaat birbirinin sırtına veya öndeki kişinin ayaklarının üstüne secde eder.⁸² Hz. Ömer (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: "Çok aşırı kalabalıklarda kişi kardeşinin sırtına secde eder."⁸³

İbn Kudame, el-muğni adlı eserinde konu ile ilgili şunları söylemiştir: "İzdiham esnasında(yere secde edemeyen) bir kişi kardeşinin sırtına veya ayaklarına secde etme imkanı bulursa yapmalıdır ve bu onun için yeterlidir."⁸⁴

81 El-Muğni:2/312

82 Eğer öndeki kişiye bir zarar vermeyecekse bunu yapabilir. Zarar verecekse oturur ve secdesini işaretle yapar. Çünkü başka seçeneği yoktur. Bilin-
diği gibi Allah şöyle buyurmuştur: "Gücünüz yettiğinde Allah'a isyandan kaçın." (Teğabun, 16)

83 Musannaf, Abdurrezzak:5469

84 2/313-314

Ahmet bin Hişam'ın rivayetine göre Ahmmed bin Hanbel şöyle demiştir: Cuma ve bayram namazlarında izdiham anında önündeki kişinin sırtına ve ayağına burnunu ve anlını iyice vurarak secde eder. Aynı şeyi Sevri, Ebu Hanife, Şafii, Ebu Sevir ve İbn Münzir söylemiştir. Bu konuda delilimiz Halife Hz. Ömer (radiyallâhu anh)'ın birçok sahabe ve daha başka insanların toplanmış olduğu Cuma gününde söylemiş olduğu şu sözdür: "Sizden birisi izdiham anında kişi kardeşinin sırtına secde esin."⁸⁵ Evet, Hz. Ömer (radiyallâhu anh) bu sözü söylediği anda yanındaki sahabe ve başka ilim ehlinde hiç kimse ona muhalefet etmedi. Buda konu ile ilgili icma olduğuna delalet etmektedir. Ayrıca bu durum insanın bir şeyi yapmaktan aciz kaldığı hallerde kendisi için en uygun olanı yapmasıdır. Tıpkı hasta olup ta secde edemeyen kişinin yaslandığı şeye secde etmesine benzemektedir.

85 Musannaf, Abdurrezzak:5469

CUMA GÜNÜNÜN ADABI

Birazdan anlatacağımız şeyler Cuma günü için takınılması gereken adap ve kurallardan sadece bir kısmıdır. Müslüman şahsiyetin kesinlikle bu güzel şeylerle süslenmesi gerekir. Bu kurallardan bir kısmı farz, bir kısmı ise sünnettir. İşte bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir

1- Kehf süresini okumak:

Ebu Said, merfu olarak şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Kim Cuma günü kehf suresini okursa bu sure iki Cuma arası o kişi için nur olur."⁸⁶

İmam Nevevi, el-Mecm'u isimli eserinde şunları söylemiştir. "İmam şafi, el-Üm isimli eserinde şöyle demiştir: "Gerek Cuma günü ve gerekse gecesi Kehf suresini okumak müstehaptır..."

Soru: Bir insan Cuma namazından önce bu sureyi okumamış ise namazdan sonra okuyabilir mi?

Cevap: Evet, okuyabilir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) okumayı Cuma günü ile kayıtlamış olduğu için güneş batmadığı sürece bunu okuyabilir.

2- Gusül:

Abdullah bin Ömer (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizden biriniz Cuma namazına geldiği zaman yıkansın."⁸⁷

⁸⁶ Müstedrek, Hakim:3/6, Sünün-i Daremi:3407. Elbani bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

⁸⁷ Buhari:877, Müslim:2/844

Ebu Said (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Cuma günü gusül yapmak akil baliğ olmuş her Müslüman üzerine farzdır."⁸⁸

Hiz. Osman (radiyallâhu anh), Cuma günü gusül yapmayınca, Hiz. Ömer (radiyallâhu anh) minberden ona şöyle dedi: "Biliyor-sun ki, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdest almayı emrettiği gibi Cuma günü gusül almayı da emretmişti."⁸⁹

Aynı olay bir başka kanalla gelen rivayette şöyle anlatılmıştır: "Siz Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini duymadınız mı? "Sizden biriniz Cuma namazına gelirse gusül alıp öyle gelsin"⁹⁰

Bu ve buna benzer hadislerin ifade ettiği anlamı göz önünde bulunduran İslam alimleri, Cuma günü gusül almanın İslamın emri olduğu konusunda icma etmişlerdir. Ancak bu emrin derecesi konusunda ihtilaf etmişlerdir. Cumhur dediğimiz çoğunluk âlimler farz değil müstehaptır demiş ve bununla ilgili şu delilleri getirmişlerdir:

1- Ebu Hureyre (radiyallâhu anh)'in rivayet ettiği hadis: "Kim güzelce abdestini alır, Cuma namazı için camiye gelir, sessizce imamı dinlerse, iki Cuma arası ve üç gün sonrası için (küçük) günahları af olunur. Kim (hutbe esnasında) taşlarla oynarsa boş bir iş yapmış olur."⁹¹

2- Abdullah bin Ömer ve Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği başka bir hadis: "Hz. Ömer (radiyallâhu anh)'in camide insanlara hutbe verdiği bir sırada Hiz. Osman (radiyallâhu anh) mescide girdi. Hiz. Ömer (radiyallâhu anh), Hiz. Osman (radiyallâhu anh)'ı kast ederek şöyle dedi: "Bazılarına ne oluyor da geç kalıp, cuma ezanından sonra camiye geliyorlar!" Bunun üzerine Hiz. Osman (radiyallâhu anh) şöyle dedi: "Ey müminlerin emiri! Eza-

88 Buhari:879, Müslim:846

89 Buhari:878

90 Müslim:4/845

91 Müslim:857

nı duyar duymaz hemen abdest alıp, kendimi zor camiye attım.” Hz. Ömer (radiyallâhu anh) bu cevabı duyunca şöyle dedi: “Geciktiğin yetmez miş gibi bir de sadece abdest mi aldın. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şu sözünü duymadınız mı: “Sizden biriniz Cuma namazına gelince gusül alıp öyle gelsin”

Bu hadiste guslün farz olmadığını İmam Nevevi şu şekilde açıklamıştır: “Hz. Osman (radiyallâhu anh) gusül almadığını söyleyince Hz. Ömer (radiyallâhu anh) ve oradaki ehli hal ve’l-akd olan sahabe cumanın olmayacağına dair bir söz söylemediler. Eğer gusül farz ve şart hükmünde olsaydı Hz. Osman (radiyallâhu anh)’ın o şekilde Cuma kılmasına izin vermez, ondan gusül yapmasını isterlerdi...”

3- Semura bin Cundup hadisi: Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: “Kim Cuma günü sadece abdest alırsa ruhsat ile amel edip güzel bir şey yapmıştır. Kim gusül yaparsa daha fazileti bir şey yapmış olur.”⁹²

Hattabi bu hadis üzerine şunları söylemiştir: “Görüldüğü gibi hadis bize Cuma için sadece abdestin yeterli olacağını göstermektedir. Ayrıca guslün farz değil sadece faziletli bir amel olduğunu göstermektedir...”

Tirmizi ise şunları söylemiştir: “Bu hadis, Cuma günü gusül almanın sadece faziletli bir amel olduğunu, farz ile bir ilgisinin olmadığını göstermektedir.”

Cumhurun Cuma günü gusül almanın farz değil, müstehap olmasına dair getirdiği delillerden birisi de şudur: “Öncelikle şu hadisin ifade ettiği şey farz değil mendup olduğunu ifade etmektedir: “Cuma günü gusül yapmak akil balığ olmuş her Müslüman üzerine farzdır.”⁹³ Evet, burada vaciptir (farzdır) tabiri geçse de bu tabirden bildiğimiz farz anlamını çıkarmak doğru değildir. Tıpkı insanın normal arkadaşı ile ko-

92 Ebu Davud:254- Tirmizi:497 Elbani bu hadisi hasen kabul etmiştir.

93 Buhari:879, Müslim:846

nuşurken "senin bu hakkını yerine getirmek bana farz oldu, falanca şeyi yapmak üzerime farz oldu" sözüne benzemektedir. Burada farz denen bir şey yoktur. Sadece olayın önemine vurgu vardır.

Zahiri mezhebi mensupları, hadiste geçen emir ifade eden lafızların zahirine bakarak, Cuma günü gusül yapmanın farz olduğu sonucuna varmışlardır. Çünkü hadisin lafzında (حق) ve (واجب) ifadeleri onların böyle hüküm vermelerine sebep olmuştur.

Sahabeden Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) buna benzer şu rivayeti nakletmiştir: "Cünüplükten dolayı gusül almak nasıl farz ise; Cuma günü gusül almakta akıl baliğ olmuş herkese farzdır." ⁹⁴

Aksi görüşü savunanlar kendi açılarından cumhurun görüşlerine tek tek cevap vermişlerdir.⁹⁵ İbn Useymin onların görüşlerini tercih edip, şöyle demiştir: "İlim ehlinde bazıları Cuma günü gusül almanın farz olduğu kanaatine varmışlardır. Bu isabetli ve sahih bir sözdür."

İbn Useymin sözlerine şöyle devam etmiştir: "Bizim bildiğimiz, tercih ettiğimiz ve bizzat uygulayarak Allah'a kendisi ile yaklaştırmaya çalıştığımız görüş; Cuma günü guslün farz olması yönündedir. Su olmadığı zaman veya suyu kullanma kişiye zarar verirse hüküm farz olmaktan çıkar." ⁹⁶

Allah makamını yükseltsin şeyhimiz Ebu Abdullah Mustafa bin Adevi Cam'i ahkâm'ı-n-nisa adlı eserinde şunları söylemiştir: "Erkekler üzerine Cuma guslünün farz olup olmadığı konusunda ilim ehli arasında farklı görüşler vardır. Çoğunluk (cumhur) farz olmadığını söylese de en sahih ve sarîh deliller bunun farz olduğunu göstermektedir. Biz bu konuda Abd

⁹⁴ Muvatta, İmam Malik, 1/101

⁹⁵ Bknz. Feth. Bari: 2/422, Neylu'l-evtar: 1/291, el-Muhalla: 2/14

⁹⁶ Mumette şerhi: 2/334

bin Humeyd'in müsnedini tahkik esnasında detaylı bir şekilde konuşmuştuk.⁹⁷

Burada insanın gönlünün meylettiği görüş, Cuma namazına gelen erkeklere gusül farzdır diyen görüştür.

Ancak şunu söylemek istiyorum: Şeyhu'l- İslam İbn Tey-miye farz diyenler ile müstehap diyenler arasında orta bir gö-rüş benimsemiş ve şöyle demiştir: "Terinden ve kokusundan başkaları zarar gören kimsenin Cuma günü gusül yapması farz, böyle bir sorunu olmayan kişiler için müstehaptır."⁹⁸

İmam Senani'nin şu sözü ne güzeldir: "Mümin birisi için en ideal ve ihtiyatlı davranış Cuma günü gusül alması ve bunu bırakmamasıdır."⁹⁹

Yine Şeyh Salih Ali Bassam'ın Teysir'ul-allam adlı eserinde söylemiş olduğu şu söz ne güzeldir: "Cuma namazına giden kimse için evla olan durum, guslü bırakmamasıdır. Çünkü Cuma guslünün şeriatın bir emri olduğu konusunda ittifak vardır. Ayrıca farz olması yönündeki deliller çok güçlüdür. Her zaman tedbirli olmak güzel ve üstün olan bir davranıştır."¹⁰⁰

Cuma guslü ile ilgili bazı meseleler

1- Şeyh Useymin el-mumetta isimli eserinde şunları söyle-miştir: "Cuma guslü bağımsız bir farzdır. Bu itibarla Cuma na-mazının sıhhati için gusül şart değildir. Bir kimse gusül yapmaz ise kılmış olduğu cuma namazı sahihtir ve makbuldür. Na-mazın sıhhati için gerekli olan gusül cünüplükten dolayı olan gusüldür. Ancak burada kişi Cuma namazından bağımsız bir farzı (gusülü) yerine getirmediği için günah kazanmış olur.

⁹⁷ Bknz. 8 nolu hadis

⁹⁸ El-ihthiyaratu'l-ilmiye,9

⁹⁹ Sub. Selam:1/122

¹⁰⁰ Teysir'ul-Allam:1/272

2- Bütün işlerde olduğu gibi Cuma guslü de niyete ihtiyaç duymaktadır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Bütün ameller niyetlere göredir ve herkese niyet ettiği vardır."¹⁰¹

İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde şunları söylemiştir: Arap dili ve usul âlimlerinin çoğunluğu burada geçen (انما) edatının hasır ifade ettiğini yani ameller ancak ve ancak niyetlere göre değerlendirilir demişlerdir. Eğer niyet yoksa o eylem değerlendirme dışında kalır. Temizlik; abdest, gusül ve teyemmüm niyet olmadan yapılırsa geçerli olmaz..."¹⁰²

3- Cuma üzerine farz olmayan kimseye gusül farz değildir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Sizden kim Cuma namazına gelirse gusül alıp öyle gelsin." Bir başka hadiste ise şöyle demiştir "Sizden biriniz cumaya gelirse gusül abdesti alsın."

İbn Kudame, el-muğni adlı eserinde şunları söylemiştir: "Cuma namazına gelmeyen kişiye gusül şartı yoktur. Ahmet bin Hanbel şöyle demiştir: Kadınlara Cuma günü gusül şartı yoktur. Aynı şekilde çocuklara, yolcuya ve hastaya da gusül şartı yoktur."¹⁰³

4- Guslün vakti sahih görüşe göre fecrin çıkması ile başlar. İmam Nevevi şöyle demiştir: Fecir vakti girmeden gusül alırsa bizim mezhebimizin sahih görüşüne göre bu gusül Cuma guslünün yerine geçmez... Âlimlerin çoğunluğu da böyle söylemişlerdir... Ancak fecrin doğmasından sonra gusül alırsa bizim mezhebe ve cumhura göre bu, Cuma guslü sayılır..."¹⁰⁴

5- İmam Nevevi el-Mecmu isimli eserde şunları söylemiştir: "Bir kimse Cuma günü cünüplükten dolayı gusül yaparsa

101 Buhari:1, Müslim:1907

102 Müslim şerhi:2/62

103 El-Muğni:2/348

104 El-Mecmu:4/408

ve niyetini hem cünüplük, hem de Cuma guslü olarak getirirse her ikisi de olur. Çoğunluk ilim ehli de bu şekil hüküm vermişlerdir.¹⁰⁵

İbn Kudame konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Cuma günü her ikisinde niyet ederek hem Cuma guslü hem de cünüplük guslünü tek gusül ile halletmiş olur."¹⁰⁶

İbn Münzir şöyle demiştir: "İlim ehlinden en çok duyulan şey şudur: "Hem cünüplük hem de Cuma guslü için tek bir gusül yeter..."

3- Misvak ve güzel koku sürünmek:

Ebu Said, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Cuma günü gusül almak akıl baliğ olmuş her Müslüman üzerine farzdır. Yine misvak kullanmak ve gücü nispetinde koku sürünmekte akıl baliğ olmuş Müslüman için sünnettir."¹⁰⁷

4- En güzel elbiseler giymek:

Bir ayetinde Kur'an şöyle der: "Ey Adem oğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin; yeyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."¹⁰⁸

Abdullah bin Selam (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizden birisi iki elbise edinse, sonra Cuma günü her gün giydiğinin dışında bir elbise giyse ne olur?"¹⁰⁹

İslam alimleri Cuma günü koku sürünmeyi, temizlenmeyi, süslenmeyi, güzel giyinmeyi ve misvak kullanmayı müstehap saymış ve bu konuda ittifak etmişlerdir.

105 4/406

106 El-Muğni:347

107 Buhari:880, Müslim:7/846

108 Araf:31

109 Ebu Davud:1087 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir. Bknz.953 nolu hadis)

mevsiminde bu renkte elbise bulmak biraz zordur. Bu gibi durumlarda beyazı tercih etme en ideal olsa da başka renkleri giyme de kişi zevkine göre davranabilir.

5- Mescide erken gelmek:

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Kim Cuma günü sanki cünüpmüş gibi gusül alırsa ve camiye gelirse sanki bir deve kurban etmiş olur. Daha sonra gelen sanki bir inek kurban etmiş gibi olur. Daha sonra gelen koç kurban etmiş gibi olur. Daha sonra gelen sanki bir tavuk kurban etmiş gibi olur. Daha sonra gelen kimse sanki bir yumurta kurban etmiş gibi olur. İmam hutbeye çıktığında melekler gelip zikri dinlerler."¹¹⁴

Peygamberimizin yukarıda belirtmiş olduğu vakitlerle ilgili İslam âlimleri arasında farklı yorumlar yapılmıştır. Bazı âlimler burada geçen zamanın gece ve gündüzün kendisi ile hesaplandığı saat olmadığını bunun zevalden sonra ki bir vakte denk geldiğini söylemişlerdir. Çünkü hadiste geçen (الرواح) tabiri Arapçada zevalden sonraki vakit için ve akşam üzeri dönme anlamında kullanılmaktadır. Örneğin bir başka hadiste Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Eğer siz Allah'a hakkı ile tevekkül etmiş olsanız kuşlara verdiği gibi size de rızkınızı verirdi. Çünkü kuşlar sabah aç karnı ile çıkar, akşam kursakları dolu olarak geri gelirler."¹¹⁵

İmam Nevevi Cuma günü camiye erken gitme ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Cuma günü erkenden camiye gitme Şafii ve arkadaşlarının mezhebine göre müstehaptır. Yine Malikilerden İbn Habib ve çoğunluk ulema erken gitmeyi müstehap olarak görmektedir. Çünkü (الرواح) tabiri Arapçada günün başına da sonuna da denmektedir.

¹¹⁴ Buhari:881, Müslim: 850

¹¹⁵ Tirmizi: 2344 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir. Bknz. Sahih'ul-Cami 5234 nolu hadis)

Ezheri, (الروح) kelimesinin Arapçadaki anlamı ile ilgili olarak şunları söylemiştir: Bu kelime gitme anlamına gelir. Bu gitme, günün başında olacağı gibi gün sonunda ve geceleyin de olabilir. Hadisin ifade ettiği doğru anlam bu şekilde açıklanmıştır. Hadisin ifade ettiği doğru anlam bu şekilde açıklanmıştır. Çünkü Allah landığında hüküm net olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) camiye ilk gelen kimselerin deve kurban etmiş olacağını bundan sonra gelenlerin ise sırasıyla inek, koç, tavuk ve yumurta kurban etmiş gibi sevap alacağını ve meleklerin bütün bunları yazdığını haber vermiştir. Nesai rivayetinde altıncı bir şeyden bahsedilmektedir.... İmam hutbeye çıkınca melekler defterleri kapatarak bu süreden sonra gelenlerle ilgili bir şey yazmazlar.

Bilindiği gibi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) zeval vaktinde mescide gelirdi. Buda gösteriyor ki bu süreden sonra gelenler bahsedilen sevaptan bir şey elde etmezler. Çünkü en son gelen kişi en küçük sevabı alıyor ve böylece faziletli saat bitmiş oluyor. Burada zamanın belirtilmesi erken gelmeyi teşvik etmek ve bu konuda dereceye girmeyi sevdirep, cazip hale getirmek içindir. Böylece kişinin birinci safta yer bulması, zikir yapması ve nafile şeylerle uğraşması sağlanmış olur. Bir kimse zeval vaktinden sonra mescide gelirse cuma ezanı okunduğu için bu söylediklerimizi yapmaya zaman ve fırsat bulamaz. Zaten Cuma ezanından sonra camiden geri kalmak haramdır. Doğrusunu Allah bilir.¹¹⁶

5- Burada en güzel olan tedbirli davranarak erkenden mescide gitmektir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim Cuma günü yıkarsa ve gusül yaparsa sonra mescide, bir şeye binmeden yaya olarak erkenden gelirse, sonra imama yakın olup onu güzelce dinlerse, bu arayışta boş ve anlamsız bir şey yapmazsa attığı her adım için bir yıllık (nafile) namaz ve oruç sevabı vardır."¹¹⁷

116 Bknz. Şerhu's-sünneti:4/235, Avnu'l-Ma'bud: 1/366

117 Ebu Davud:345 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir,333)

Şerhu'l-Kebir isimli eserde şöyle denmiştir: "Ne kadar erken gelirse o derece evla ve faziletli bir amel yapmış olur..."¹¹⁸

6- Bir şeye binmeden yaya oyarak mescide gitmek:

Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: "Kim Cuma günü yıkarsa ve gusül yaparsa sonra mescide, **bir şeye binmeden yaya olarak** erkenden gelirse, sonra imama yakın olup onu güzelce dinlerse, bu arada boş ve anlamsız bir şey yapmazsa attığı her adım için bir yıllık (nafile) namaz ve oruç sevabı vardır."¹¹⁹

İmam Nevevi konu ile ilgili şunları söylemiştir: "İmam Şafii, bizim mezhep arkadaşlarımız ve daha başka kimseler bir özrü yoksa Cuma namazına giden kimsenin bir şeye binmeden yaya olarak mescide gitmesini ittifak ile müstehap olarak görmüşlerdir."¹²⁰

Şeyh Useymin konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Çünkü yürüyerek gitme bir şeye binmeye nazaran daha tevazulu bir davranıştır. Ayrıca atılan her adım sahibinin derecesini yükseltmekte ve bir günahını silmektedir. İşte bütün bunlardan dolayı yürüyerek gitmek binek olarak gitmekten daha faziletlidir. Ancak mesafe uzak ise veya namaza giden kimse zayıf ve hasta ise kendine acıyıp bir binekle gitmesi, zorluklara tahammül etmesinden daha evladır."¹²¹

7- Mescide girerken peygamber'den varit olan duaları okumak:

Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır: "Sizden birisi mescide girerken şöyle desin: "Allah'ım! Bana rahmet kapılarını aç. Yine çıktığı esnada şöyle desin: "Allah'ım! Ben, senin fazlından ve kereminden istiyorum"¹²²

118 3/83

119 Ebu Davud:345 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir,333)

120 El- Mecmu:4/417

121 El-Mumett'a şerhi:2/338

122 Müslim:713

Bir başka rivayette¹²³ ise şöyle denmiştir: "Sizden biriniz mescide girdiğinde peygambere selam verip şöyle desin: "Allah'ım bana rahmet kapılarını aç" Mescidden çıkarken şöyle desin: "Allah'ım ben, senin fazlından ve kereminden istiyorum."

Tiybi konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Girerken rahmet, çıkarken Allah'ın fazlının dile getirilmesinin sırrı şu olsa gerek: Mescide giren kişi Allah'a yaklaştıran sevaplarla ve cennetine girdirecek amellerle meşgul olacağı için Allah'tan kendisine rahmet kapılarını açmasını ister. Çıkışta ise helal rızık ile uğraşacağından dolayı Allah'ın fazlı ve keremini ister. Çünkü Kur'an bir ayetinde şöyle der: "Namaz kılınıncaya kadar yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz."¹²⁴

8- İmama yakın olmak:

Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur. "Kim Cuma günü yıkarsa ve gusül yapar (yıkandıysa) sonra mescide, bir şeye binmeden yaya olarak erkenden gelirse, **sonra imama yakın olup** onu güzelce dinlerse, bu arada boş ve anlamsız bir şey yapmazsa attığı her adım için bir yıllık (nafile) namaz ve oruç sevabı vardır."¹²⁵

İmam Nevevi, konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Saflarda ilerlemeyi sağlamak, hutbeyi güzelce dinlemek için İslam bilgileri imama yakın olmayı müstehap saymışlardır..."¹²⁶

İbn Kudame, el-Muğni adlı eserinde imama yakın olmanın müstehap olduğunu söylemiştir.¹²⁷

123 Ebu Davud:465

124 Cuma:10

125 Ebu Davud:345 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir,333)

126 El-Mecmu: 4/420

127 2/352

4. Hürbe esnasında
Ebu Said el-Hudri şöyle
söylüyor: "Bir gün minber
altında oturuyorduk."¹²⁸
Buhari sahihinde konu
Hürbe esnasında İmamın ce
nneti babı. Sonra şöyle de
nasında imama doğru yön
Fethu'l Bari adlı meşhur
nâme, cemaatin de imama y
gibi müstehap olduğunu sö
İbn Münzir bu konuda a
şunu duymadım ve bilmiyor
İmama yönelmenin hiki
değiri dinlemek ve anlam
dır. Ayrıca dinlemenin de t
kının sırtını dönerek birisi
nıdır. Ayrıca yüzünü ve b
şimini tam vererek imama d
şekil olur.
Mutî el-Ğezzal babası k
nır. "Allah resulü (sallallâhu
şahimizi ona dönerdik."¹³⁰
Tirmizi bu konuda şunla
sı (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in
kaya ilim ehlinde olsun y
amıyor. Yine ilim ehli hutb
neyi de müstehap görme
128 Ebu Davud:921
129 Ebu Davud:2467
130 Ebu Davud:2467

9- Hutbe esnasında imama doğru yönelmek:

Ebu Said el-Hudri şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün minbere çıkmıştı biz de onun (minberin) etrafında oturuyorduk."¹²⁸

Buhari sahihinde konu ile ilgili şu başlığı kullanmıştır: Hutbe esnasında İmamın cemaate, cemaatin de imama yönelmesi babı. Sonra şöyle demiştir: İbn Ömer ve Enes hutbe esnasında imama doğru yönelmişlerdir.

Fethu'l Bari adlı meşhur eserinde İbn Hacer, imamın cemaate, cemaatin de imama yönelmesi meselesinin (cumhura göre) müstehap olduğunu söylemiştir.¹²⁹

İbn Münzir bu konuda alimler arasında farklı görüş olduğunu duymadım ve bilmiyorum demiştir.

İmama yönelmenin hikmeti şu olsa gerek: Öncelikle ne dediğini dinlemek ve anlamak için ona doğru yönelmek gerekir. Ayrıca dinlemenin de bir takım edep ve kuralları vardır. İnsanın sırtını dönerek birisini dinlemesi edebe aykırı bir durumdur. Ayrıca yüzünü ve bedenini dönerek, birde kalbini ve zihnini tam vererek imamı dinlemek onu daha iyi anlamaya sebep olur.

Mu'ti el-Ğezzal babası kanalı ile dedesinden şunu nakletmiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) minbere çıktığında yüzümüzü ona dönerdik."¹³⁰

Tirmizi bu konuda şunları söylemiştir: "Gerek Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesinden olsun ve gerekse başka ilim ehlinde olsun yapılan uygulama hep bu şekilde olmuştur. Yine ilim ehli hutbe esnasında imamı doğru yönelmeyi de müstehap görmüşlerdir.

¹²⁸ Buhari:921

¹²⁹ 2/467

¹³⁰ Bu rivayetin isandında zayıflık olsa da diğer delillere takviye özelliği vardır.

10- İnsanların üzerinden atlayarak ilerlememek:

Ebu zahiriye şöyle demiştir: Bir Cuma namazında Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesi olan Abdullah bin Yüsür ile birlikteydik. Adamın birisi insanların boyunları üzerinden atlayarak ilerliyordu. Bunu gören Abdullah şöyle dedi: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü hutbe verirken adamın birisi gelip insanların boyunları üzerinden atlayarak ilerliyordu. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu görünce adama şöyle dedi: "Hemen otur, çünkü insanları rahatsız edip, onlara eziyet veriyorsun."

İmam Nevevi konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Zaruret yoksa Cuma günü camiye gelip insanların boyunlarına basarak ilerleyen kimse bu yaptığından engellenir... Musannıfın¹³¹ söylediklerinden böyle yapmanın haram değil mekruh olduğu anlaşılmaktadır. Eğer kişi imamsa ve minbere çıkmak için başka seçeneği yoksa zarureten dolayı insanların üzerinden geçebilir. Şafii, bu konuda durumun bu şekil olduğunu söylemiş ve mezhepten arkadaşlar aynı konuda ittifak etmişlerdir. Eğer imam dışında cemaatten birisi ön saflarda boşluk olduğunu görürse ve oraya ulaşmak için insanların üzerinden atlamaktan başka çaresi yoksa mezhep arkadaşlarımız böyle yapmasının onun için mekruh olmayacağını söylemişlerdir. Çünkü boş yere geçmeyip te geride oturanlar bu konuda ihmalkar davranmışlardır.

İmam Nevevi sözlerine şöyle devam etmiştir. "İbn Münzir şöyle demiştir: "Bana göre öndeki boşluğa gitmek için insanların boyunları üzerinden gitmesi caiz değildir. Çünkü rahatsızlık vermenin azı ile çoğu arasında bir fark yoktur. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle yapan birisine: "Yerine otur insanlara eziyet ediyorsun" demiştir...¹³²

131 El-Mecmu kitabını (metnin yazarını) kast ediyor.
132 El-Mecmu:4/320-321

Şeyh Useymin konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Gerek hutbe esnasında ve gerekse hutbe dışında insanların üzerinden atlayarak ilerlemek sahih görüşe göre haramdır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların üzerinden atlayarak ilerleyen birisine şöyle demiştir: "Yerine otur, insanlara eziyet ediyorsun" Bu durum hutbe esnasında daha da sakıncalıdır. Çünkü hem üzerinden atladığı kişileri rahatsız etmekte hem de onu görenleri meşgul ettiği için hutbeyi dinlemelerine engel olmaktadır. Bu durumda zarar daha kapsamlı olduğu için özellikle sakınılması gerekmektedir."¹³³

Ancak ben şunu söylemek istiyorum: Bir çok fıkıhçı ön tarafta boşluk olduğu için mecburen ve istemeden insanların üzerinden atlayarak giden kimsenin yaptığı bu fiilden dolayı mekruh veya haram işlemeyeceğini söylemiştir. Çünkü bu adamın böyle yapması onun suçu değil, önde oturanların yapmış olduğu ihmal böyle bir sonucu doğurmuştur.

Bazıları ön tarafta boşluk olsa bile insanların üzerinden atlayarak geçilmeyeceğini söylemiştir. Çünkü burada başkalarına eziyet etme olayı vardır.

İbn Useymin önde boşluk olsa bile bir kişinin insanların omuzlarına basarak geçmesini caiz görmemiştir. Çünkü hükmün illeti olan insanları rahatsız etme durumu söz konusudur. Evet, çeşitli sebeplerden dolayı öndeki boşluk doldurulmamış olabilir. Örneğin boşluk ilk başta geniş değil fakat sonradan sıkışma neticesinden genişlemiş olabilir. Bu durumda öndekilerin bir kusuru olmaz. Burada yapılacak en güzel davranış insanların üzerinden atlamayıp, yasağı genel anlamı ile ele almak olmalıdır.¹³⁴

Aslında şeyh Useymin'in söylemiş olduğu bu söz, kalbe en yakın olan bir fetvadır. Yalnız burada şunu eklemek istiyorum. İmam, aralarda boşluk görürse sürekli cemaate ora-

¹³³ Mumetta şerhi:2/341

¹³⁴ Bkn. El-mumetta şerhi: 2/342

ları doldurmayı telkin etmelidir. Böylece hem önde kılmanın fazileti elde edilmiş olur hem de sonradan gelen kimse önde boşluk olduğu için insanların üzerinden atlayarak oraya gitme gereği duymaz. Doğrusunu Allah bilir.

11- Kimsenin arasını ayırmamak:

Selman Farisi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Kim Cuma günü gusül yapar , gereği gibi temizlenirse sonra saçına zeytin yağı veya üzerine güzel koku sürerse sonra camiye gelir ve kimsenin arasını ayırmadan (Allah tarafından) kendisine takdir olunduğu kadar namaz kılar, sonra imam söze (hutbeye) başlayınca sessiz durup onu dinlerse bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahları bağışlanır."¹³⁵

İbn Münzir iki kişiyi ayırma veya aralarına girmeyi cumhura göre mekruh olduğunu söylemektedir. Ancak kendisi bu durumu mekruh değil haram kabul etmektedir. İki kişiyi ayırma demek, aralarına oturma olabileceği gibi üzerlerinden atlama veya birisini kaldırıp yerine oturma anlamına da gelebilir.

12- Kendisi oturmak veya başkasını oturtmak için kimseyi yerinden kaldırmamalı:

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Kimse Cuma günü kardeşini kaldırıp da yerine oturmasın. Yer bulamayan kimse cemaate açılın (biraz sıkışın veya yer açın) diye seslensin."¹³⁶

İbn Ömer (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Kimse Cuma günü birisini kaldırıp da yerine oturmasın."¹³⁷

135 Buhari:910

136 Müslim:2178

137 Buhari.6269, Müslim:2177

İmam Nevevi, konu ile ilgili şunları söylemiştir: Burada geçen yasaklayıcı tabir böyle bir şeyin haram olduğunu ifade etmektedir. Gerek Cuma günü ve gerekse başka günlerde namaz veya başka mübah bir şey için bir mekâna oturan kişi öncelikle orayı hak eden kişi olur. Bu kişiyi yerinden kaldırarak oraya başkasının geçmesi haramdır.

Bir kimse abdest veya başka bir ihtiyaçtan dolayı yerinden ayrılırsa döndüğünde orada oturmayı en hak eden kimse yine o kişi olmuş olur.

Bu konuda Ebu Hureyre (radiyallâhu anh)'ın Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği şöyle bir hadis vardır: "Sizden biriniz oturduğu yerden kalkarsa döndüğünde orayı en çok hak eden kimse yine odur."¹³⁸

Aynı eserin bir başka yerinde İmam Nevevi şunları söylemiştir: "Bizim arkadaşlar bu hadisin mescitte namaz kılmak için oturan fakat sonradan abdest veya başka bir ihtiyaç için ayrılıp dönen kişi için geçerli olduğunu vurgulamışlardır. Böyle birisi tekrar yerine gelirse ilgili namaz için orayı en çok hak eder konumda olmuş olur. Eğer bir başkası kalktığı yerde oturuyorsa onu oradan kaldırabilir. Oturan kişi de hadisin gereğince göre davranarak, onun hakkını kabul etmeli ve yeri sahibine vermelidir. Bizim arkadaşların yanında sahih olan görüş budur. Evet, ilk oturan kişi yerine geri döndüğünde ikinci oturan kişi orayı ona vermelidir..."¹³⁹

13- Cuma namazından önce nafile kılmak:

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir. "Kim Cuma günü gusül yapar, sonra mescide gelirse sonra (Allah tarafından) ona takdir olunduğu kadar namaz kılar, sonra imam hutbesini bitirinceye kadar sessiz durursa, sonra onunla birlikte Cuma

138 Müslim:2179 (Şerh:14/312)

139 Müslim şerhi: (Şerh:14/312)

namazını kılsa iki Cuma arasındaki ve üç gün fazlası günahları bağışlanır."¹⁴⁰

İmam Nevevi konu ile ilgili şunları söylemiştir: hadisin ifadesine göre imamdın önce camiye gitmek müstehaptır. Bu hem bizim mezhebimizin hem de cumhurun mezhebidir. Yine hadis bizlere nafile namazlar için bir sınır olmadığını vurgulamıştır. Çünkü gerek bu hadis ve gerekse Salman Farisi'nin hadisi bunu açıkça vurgulamaktadır.¹⁴¹

İbn Hacer Fethu'l-bari isimli meşhur eserinde şunları söylemiştir: Bu hadis cumadan önce nafile kılmanın meşru olduğunu göstermektedir."¹⁴²

Ben şunu derim: İşte Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulaması budur. Evet, bir kimse cumaya erken gelir, Allah'ın dilediği kadar namaz kılar. Burada vakit ve rekât sayısında belli bir rakam yoktur. İmam hutbeye çıkıncaya kadar kişi dilediği kadar nafile namaz kılmakta serbesttir. Ancak bu gün birçok kimsenin birinci ezandan sonra kalkıp iki rekât namaz kılması peygamberin sünnetine, sahabe ve tabiinin uygulamasına ters bir durumdur.

Birinci ezan (Hz. Osman ezanından) sonra namaz kılmanın hükmü İbn Teymiye'ye sorulunca şu cevabı vermiştir:

"Hamd alemlerin rabbine olsun... Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) cumadan önce ve ezandan sonra nafile namaz kılmamış ve kimse ondan bu yönde bir rivayet nakletmemiştir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde o

¹⁴⁰ Müslim:957

¹⁴¹ Selman Farisi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Kim Cuma gusül yapar, gereği gibi temizlenirse sonra saçına zeytin yağı veya üzerine güzel koku sürerse sonra camiye gelir ve kimsenin arasını ayırmadan (Allah tarafından) kendisine takdir olduğu kadar namaz kılar, sonra imam söze (hutbeye) başlayınca sessiz durup onu dinlerse bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahları bağışlanır." (Buhari.883-910)

¹⁴² 2/433

Cuma
minbere çıkınca
sallallâhu aleyhi ve sellem
geçirdi, peşinden
namaz kıl
namaz kıl
aleyhi ve sellem)'in
o anda minbe
onunla birlikte Cum
şey yapmazlardı. Y
lah resulü (sallallâhu
deir bir şey de nak
yısı belli herhangi
yette duyulmamıştı
babındandır. Örne
Cuma günü erkend
gelir ve sonra Allah
maz kılsa...."

Bizim sahabe de
"Onlardan birisi Cum
göre namaz kılar.
misi de sekiz rekât
da namaz kılar. B
Cuma günü namaz
nin olmadığını söyle
ve sellem) ne sözü ile
belirlememiştir. Bilin
resulü (sallallâhu aleyhi
şeyi onaylaması gere
İbn Kayyim Zade
Kim, Allah resulü (sa
Cuma ezanını duydu
ki rekât nafile namaz
sahibidir!"
İbn Kayyim Zade
1/161

minbere çıkınca Hz. Bilal ezanı okurdu. Sonra Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki hutbe okur, sonra Hz. Bilal kamet getirirdi, peşinden Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Müslümanlara namaz kıldırırdı. Ezandan sonra Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nafile namaz kılması mümkün değildi (çünkü o anda minbere çıkmıştı) Aynı şekilde onun döneminde onunla birlikte Cuma namazı kılan Müslümanlarda böyle bir şey yapmazlardı. Yine hiç kimse, cumaya gelmeden önce Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evinde namaz kıldığına dair bir şey de nakletmemiştir. Yine cumadan önce rekât sayısı belli herhangi bir nafile namaz emrettiğine dair bir rivayette duyulmamıştır. Onun bu konudaki sözleri sadece teşvik babındandır. Örneğin bir hadiste şöyle buyurmuştur. "Kim Cuma günü erkenden bir şeye binmeden yaya olarak camiye gelir ve sonra Allah'ın kendisine takdir ettiği kadar nafile namaz kılarlsa...."

Bizim sahabeden gördüğümüz ve duyduğumuz şey şudur. "Onlardan birisi Cuma günü mescide geldiğinde durumuna göre namaz kılardı. Kimisi on rekat, kimisi on iki rekat ve kimisi de sekiz rekat namaz kılarlardı. Bazıları daha az miktarda namaz kılardı. Bundan dolayı çoğunluk imamlar ittifakla Cuma günü namazdan önce rekât sayısı belirlenmiş bir nafilenin olmadığını söylemişlerdir. Evet, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne sözü ile ne bizzat uygulaması ile çok net bir rakam belirlememiştir. Bilindiği gibi bir şeyin sünnet olması için Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözü, eylemi veya ikrarı ile o şeyi onaylaması gerekir.¹⁴³

İbn Kayyim Zadu'l-Mead adlı eserinde şunları söylemiştir. Kim, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde Bilal'in Cuma ezanını duyduktan sonra sahabenin hep birden kalkıp iki rekat nafile namaz kıldığını söylerse, o kimse insanların en cahildir!!!"¹⁴⁴

143 Feth. Bari.2/433

144 1/161

Şemsu'l Hak el-Azim Ebu Davud'un şerhi olan Avnu'l-Ma'bud isimli eserin şerhinde şunları söylemiştir. "Cumadan önce iki, dört veya rekat sayısı kesin belirlenmiş nafile bir namaz yoktur. Bir kimse Cuma günü camiye girdiğinde istediği kadar nafile namaz kılabilir..."¹⁴⁵

Bidatler ve sünnetler isimli eserin yazarı konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Cuma namazından önce kılınan ve adına sünnet denen namaz sünnet değil bidattir. Bu bidatten sakınmak gerek. Cumanın sünnetleri ile ilgili Buhari ve Müslim'e bakarsanız sizi alemlerin rabbinin doğru yoluna iletir..."¹⁴⁶

14- İmam hutbe okuyor olsa bile iki rekat mescidi selamlama namazı kılmak gerekir:

Ebu Kadate Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizden biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekat namaz kılsın."¹⁴⁷

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: "Adamın birisi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe verirken mescide girdi ve oturdu. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: Namaz kıldın mı dedi. Adam: Hayır, kılmadım dedi. Allah resulü: Öyle ise kalk ve iki rekat namaz kıl dedi."¹⁴⁸

Müslim'in naklettiği bir rivayette Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir. "Sizden biriniz Cuma günü imamın hutbeye çıkmış olduğu esnada camiye gelirse, kalksın iki rekat namaz kılsın."¹⁴⁹

İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde konu ile ilgili şunları söylemiştir. "Gerek bu hadisler ve gerekse Şafii, Ahmet, İshak ve hadis ekolünün fıkıhçıları şu noktaya temas etmişlerdir: Bir kimse Cuma günü imamın hutbeye çıktığı esnada camiye

145 1/361

146 Sayfa:82

147 Buhari:444, Müslim:714

148 Buhari:930, Müslim:875

149 Müslim:57-875

gelirse hemen oturmasın. Kalkıp iki rekât mescidi selamlama namazı kılsın. Böyle yapması onun için müstehaptır. Namaz kılmadan oturması ise mekruhtur!!!! Bu aynı zamanda Hasan Basri ve daha başka mutekaddim bilginlerin mezhebidir.”¹⁵⁰

15 Hutbe esnasında susmak:

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şöyle dediğini nakletmiştir: “Cuma günü imam hutbe verirken arkadaşına sus desen boş bir iş yapmış olursun.”¹⁵¹

İmam Nevevi konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Bu hadis, hutbe esnasında her türlü sözü yasaklamaktadır. Bir insanın yanında konuşan birisine usus demesi aslında emri bi’l-ma-ruf dur. Ancak bunun bile boş ve anlamsız sayıp yasaklayan hadis başka söz ve davranışların evleviyetle yasak olduğunu göstermektedir.”¹⁵²

İbn Kudame konu ile ilgili şunları söylemiştir: İmam hutbe için minbere çıkıp konuşmaya başlayınca susmak gerekir. Artık camide bulunanlar için konuşmak caiz değildir. Hz. Osman (radiyallâhu anh) ve İbn Ömer (radiyallâhu anh) konuşmaları yasaklamıştır. Yine İbn Mesud (radiyallâhu anh) konuşanlarla ilgili şöyle demiştir: “İmam hutbede iken konuşan birisini görürsen kafasına taş vur.”

Başta İmam Malik, Ebu Hanife ve Evzai olmak üzere ilim ehlinin geneli imam hutbede iken konuşmayı mekruh görmüşlerdir...”¹⁵³

Burada konunun daha iyi anlaşılması için soru ve cevap şeklinde bazı önemli noktalara değineceğiz.

Soru: İmam minbere çıkıp oturduğundan itibaren mi susmak gerekir?

150 Müslim şerhi:6/477

151 Buhari:943, Müslim:851

152 6/458

153 2/320

Cevap: Ebu Hureyre (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Cuma günü imam hutbe verirken arkadaşına sus desen boş bir iş yapmış olursun."¹⁵⁴

İmam Nevevi bu konuda şunları söylemiştir: "Hadiste geçen "imam hutbe verirken" tabiri, yasağın imam hutbeye başlayınca geçerli olduğunu göstermektedir."¹⁵⁵

Allame Sanani konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Hadiste geçen "imam hutbe verirken" tabiri yasağın imam hutbeye başlayınca geçerli olduğunu göstermektedir. Bu tabir aynı zamanda yasaklama imam hutbeye çıkarken başlar diyenlerin delillerini çürütmektedir."¹⁵⁶

Soru: İmam duaya başlarsa konuşmama yasağı devam eder mi?

Cevap: Bu konuda Şeyh İbn Useymin şunları söylemiştir.¹⁵⁷ "Bazı fıkıhçılar imam minberde duaya başlarsa konuşma yasağı kalkar demişlerdir. Çünkü dua hutbenin rükünlerinden değildir. Ancak bu görüş zayıftır. Çünkü dua hutbeye bitişik olması açısından hutbeden bir parça sayılır. Rivayetlere göre Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) her Cuma hutbeden müminler için istiğfarda bulunurdu..."¹⁵⁸

Bu konuda sahih olan şudur: İmam minberde hutbe verirken konuşmak haramdır. Burada bizzat hutbe vermekle dua etmek arasında bir fark yoktur.

Soru: İmam hutbeyi bitirmiş fakat daha namaza başlanmamış ise konuşmak caiz midir?

154 Buhari:943, Müslim:851

155 Müslim şerhi: 6/458

156 Subul-u selam.2/70-71

157 Bknz. El-mumetta şerhi: 2/351

158 İbni Hacer, bu hadisin Bezzar tarafından rivayet edildiğini, isnadında Yusuf bin Halit isimli birisi olduğunu ve bu şahsın zayıf olduğunu söylemiştir.

Cevap: İlim ehlinin bu konudaki görüşleri konuşmanın caiz olduğunu göstermektedir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) yasaklamayı imamın hutbe vermesi ile sınırlandırmıştır. Bir hüküm (Konuşmanın haram olması) verilirken bağlı olduğu şartlara bakılır. Şart varsa hüküm geçerli, yoksa hüküm geçersizdir. Burada konuşmanın haram olması imamın hutbe vermesi ile sınırlandırılmıştır. Eğer hutbe bitmiş ise yasak kalkar. Ayrıca Ebu Hureyre (radiyallâhu anh)'ın şu hadisi bu söylediklerimizi desteklemektedir:

“Kim Cuma günü gusül yapar, sonra mescide gelirse sonra (Allah tarafından) ona takdir olunduğu kadar namaz kılar, sonra imam hutbesini bitirinceye kadar sessiz durursa, sonra onunla birlikte Cuma namazını kılarsa iki Cuma arası ve üç gün fazlası günahları bağışlanır.”¹⁵⁹

İmam Nevevi bu konuda şunları söylemiştir: “Bu hadis bize hutbe bittikten sonra ve namaza başlamadan önce haram yasağının kalktığını göstermektedir.”¹⁶⁰

Allame Sanani konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Hadisten ifade etmiş olduğu konuşma yasağı hutbe ile sınırlıdır. Namazdan öncesi de dahil, hutbe bitmiş ise konuşmayı yasaklayan hüküm kalkar.”¹⁶¹

Soru: Bir insan hutbe esnasında başka birisinin konuştuğunu görürse ne yapmalıdır?

Cevap: İmam Malik Muvatta isimli hadis kitabında Nafi kanalı ile İbn Ömer (radiyallâhu anh)'dan şunu nakletmiştir: İbn Ömer (radiyallâhu anh), İmam hutbedeyken iki kişinin kendi aralarında konuştuğunu görmüş. Sonra onlara taş atarak susun demiş.”¹⁶²

159 Müslim:957

160 Müslim şerhi:6/464

161 Sub, Selam:2/76

162 Muvatta:1/104

Yine İbn Ebi Şeybe, Nafi kanalı ile İbn Ömer (radiyallâhu anh)'dan şunu nakletmiştir: "Bir kişinin hutbe esnasında konuştuğunu gören İbn Ömer (radiyallâhu anh) ona taş atmış. Adamlar İbn Ömer (radiyallâhu anh)'a bakınca, İbn Ömer (radiyallâhu anh) elini ağzına götürerek (işaretle) adama sus demiş."¹⁶³

İmam Nevevi konu ile ilgili şöyle demiştir: "Birisini hutbe esnasında yasak olan konuşmadan vaz geçirmek için işaret ile uyarmak mümkündür. Ancak karşı taraf bunu anlıyorsa bu üslubu kullanmak gerek."¹⁶⁴

İbn Kudame konu ile ilgili şunları söylemiştir: Hutbe esnasında konuşan birisini gören kişi söz ile onu uyarmamalıdır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Cuma günü imam hutbe verirken arkadaşına sus desen boş bir iş yapmış olursun."¹⁶⁵

Ancak konuşan kişiye parmağını ağzına koymak sureti ile işaret edersen bunda bir sorun yoktur. Ahmet bin Hanbel böyle yapmayı uygun görmüştür. Yine Zeyd bin Sevhan, Abdurrahman bin Ebi leyla, Sevri, Evzai ve İbn Münzir böyle yapılmasını uygun görmüşlerdir.

Soru: Hutbe esnasında selam almak, hapsirana dua okumak caiz midir?

Cevap: İbn Abdilber, El-İstizkar isimli eserinde şöyle demiştir: Hutbe esnasında selam vermek ve hapsirana rahmet okuma gibi konularda farklı görüşler vardır. İmam Malik ve arkadaşları işaret hariç imam hutbedeyken selam alınmaz ve hapsirana rahmet okunmaz demişlerdir. Ayrıca işaretle selam almak, ima ile namaz kılmada olduğu gibi yapılmalıdır. Bu görüş içlerinde said bin Müseyyeb, Urve dahil olmak üzere Medine ehlinin çoğunluğunun görüşü bu şekildedir. Ebu Hanife ve arkadaşları imam hutbedeyken kimsenin selam alama-

¹⁶³ Musannaf İbn Ebi Şeybe:2/117

¹⁶⁴ Müslim şerhi:4/458

¹⁶⁵ Buhari:943, Müslim:851

Birinci rivayet: E

hutbe esnasında hapsirana
selam alınır mı diye
imam hutbedeyken hap
sin selamını almak ca
latade, ¹⁶⁶ sevri ve İshak

İkinci rivayet: Eğ
se hapsirana rahmet o
abilir. Ancak duyuyor

Ebu Talip şöyle der
uyorsan, dinle ve sesir
ve hapsirana rahmet o
selam al, hapsirana rahm

Ebu Davud şöyle o
imam hutbede iken sela
mı? O bana şöyle ceva
ı duyuyorsan selam al
der duyuyor isen sela

2. Musannaf 5/46
3. Musannaf bin Hanbel 1/1
4. Musannaf bin Hanbel 1/1

yacağı ve hapşırana rahmet okuyamayacağı şeklindedir.

Sevri, Evzai ve daha başkaları imam hutbedeyken selama cevap vermede ve hapşırana rahmet okumada bir sakınca olmadığını söylemişlerdir. Bu aynı zamanda Hasan basri, Nehai, el-Hakem, Hammad, Şabi ve Zühri'nin görüşüdür.

İmam şafinin ise bu konuda farklı görüşleri vardır..."¹⁶⁶

İbn Kudame konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Hapşırana rahmet okuma ve selama cevap verme konusunda iki rivayet vardır.

Birinci rivayet: Efram derki. Ben Ebu Abdullah'a¹⁶⁷ hutbe esnasında hapşırana rahmet okunur mu ve selam verenin selamı alınır mı diye soru sorulduğunu duydum. O, evet, imam hutbedeyken hapşırana rahmet okumak ve selam verenin selamını almak caizdir dedi. Hasan Basri, Şa'bi, Nehai, Katade,¹⁶⁸ sevri ve İshak da buna cevaz verenlerdendir.

İkinci rivayet: Eğer imamı hutbe esnasında duymuyor ise hapşırana rahmet okuyabilir ve selam verenin selamını alabilir. Ancak duyuyor ise bunu yapamaz.

Ebu Talip şöyle demiştir. Ahmed şöyle dedi: Hutbeyi duyuyorsan, dinle ve sesini çıkartma. Kimsenin selamını alma ve hapşırana rahmet okuma. Eğer hutbeyi duymuyor isen, selam al, hapşırana rahmet oku.

Ebu Davud şöyle demiştir. Ben Ahmed'e şöyle dedim: İmam hutbede iken selam alınıp, hapşırana rahmet okunur mu? O bana şöyle cevap verdi. "Eğer imamın verdiği hutbeyi duyuyorsan selam alınmaz ve hapşırana rahmet okunmaz. Eğer duymuyor isen selamı alınır ve hapşırana rahmet okunur.

¹⁶⁶ El-istizkar:5/46

¹⁶⁷ Ahmet bin Hanbel'i kast ediyor.

¹⁶⁸ Abdurrezzak'ın el-Musennaf isimli eserinde katade'den şöyle bir alıntı var: "bir insan Cuma günü hapşırır ve Allah'a hamd ederse ve sen hem hutbeyi hem de adamın hamdini duyarsan; ona rahmet okuma. Hutbeyi duymasan da ona rahmet okuma." Musannef:5451

Ahmed bin Hanbel'e şöyle dendi. Birisi imamın hutbedeki sesini duyuyor fakat ne dediğini anlamıyor. Bu kişi kendisine selam verilse selamı kabul edebilir mi?

Ahmed şöyle dedi: Hayır, hutbeden bir şeyler duyuyorsa selam alamaz.... Aynı görüş Ata'dan da nakledilmiştir.

Bunun sebebi şudur: Hutbe esnasında susmak farzdır. Bu durumda zaruret dışında konuşmak caiz değildir. Ancak hutbeyi duymayan için bu yasaklayıcı emir geçerli değildir.

Kadı İyaz'da hutbe esnasında selam almanın ve hapsirana rahmet okumanın caiz olmadığını söylemiştir. Bu aynı zamanda İmam Malik'in, Evza'nın ve rey ehlinin görüşüdür.

İmam Şafii bu konuda şöyle der: Burada yasaklayıcı tavır hutbeyi duyanlar için geçerli, duymayanlar için geçersiz olabilir. Bu durumda duymayanlarda duyanlar gibi selam alamaz ve hapsirana rahmet okuyamazlar.

Hutbe esnasında selam almak veya hapsirana rahmet okumak caizmidir sorusu daimi fetva kuruluna sorulmuş ve şöyle cevaplanmıştır:

Cevap: imam hutbedeyken selam alınması ve hapsirana rahmet okunması sahih görüşe göre caiz değildir. Aksini iddia edenler yasaklamanın Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde belli kişilerle ilgili olduğunu ispat etmeleri gerek...¹⁶⁹

Soru: Hutbe esnasında peygambere salat getirmek caiz midir?

Cevap: İbn kudame el-Muğni isimli eserinde şöyle demiştir: İmamdan uzak noktada olan kimse sesini yükseltmeden Allah'ı zikredebilir, Kur'an okuyabilir ve peygambere salât getirebilir.

Cuma
Ahmed bin Hanbel'e
sesini duyacak kadar
bir sakınca yoktur.
sesini yükseltmede
mümkündür...

İbn Kudame el-Muğni
lan sesli yaparsa y
mesine engel oldu
durumda Müslüm
hatsız ettiği için gi
sadece kendisi du
hunda bir sakınca

El-Murdavi, İ
esnasında ismini
caizdir."¹⁷¹

Murdavi'nin s
sun uzak olsun kiş
tirmesi caizdir. Ba
başkalarının kafas
duyacak kadar giz

İmam hutbe v
Malik'e sorulunca
ce Allah'ı zikrediyo
davranış kişinin su

16- Üzerine

İbn Ömer (ra
sellem)'in şöyle de
kusu gelirse yerini

170 E-Muğni:2/322
171 2418
172 E-Mudawvene
173 Ebu Davud

Ahmed bin Hanbel bu konuda şöyle der: Sadece kendisi duyacak kadar bir sesle peygambere salat getirirse bunda bir sakınca yoktur. Yine Ata, Said bin cübeyir, Nehai ve Şafii sesini yükseltmeden Zikir ve kuran okumaya da ruhsat vermişlerdir...

İbn Kudame bunun illetini şöyle açıklamıştır: Çünkü bunları sesli yaparsa yanındaki en yakın kimsenin hutbeyi dinlemesine engel olduğu gibi ayrıca onu rahatsız etmiş olur. Bu durumda Müslümanları Allah'ın zikrinden alıkoyduğu ve rahatsız ettiği için günah kazanmış olur... Ancak başkası değil, sadece kendisi duyacak kadar bir sesle Allah'ı zikreder ise bunda bir sakınca yoktur...¹⁷⁰

El-Murdavi, İnsaf adlı eserinde şunları söylemiştir: Hutbe esnasında ismini duyduğunda peygambere salat getirmek caizdir."¹⁷¹

Murdavi'nin sözünden anlaşılan şudur: İmama yakın olsun uzak olsun kişinin hutbe esnasında peygambere salat getirmesi caizdir. Bana göre de sahih olan görüş budur. Yalnız başkalarının kafasını karıştırmamak için bunu sadece kendisi duyacak kadar gizli yapmalıdır. Doğrusunu Allah bilir.

İmam hutbe verirken zikirle uğraşan kişinin durumu İmam Malik'e sorulunca şöyle cevap vermiştir:¹⁷² "Eğer içinden gizlice Allah'ı zikrediyor ise bir sorun olmaz. Benim hoşuma giden davranış kişinin susması ve hutbeyi dinlemesidir."

16- Üzerine uyku çöktüğünde yerini değiştirmek:

İbn Ömer (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Cuma günü birinizin uykusu gelirse yerini değiştirsin."¹⁷³

170 El-Muğni:2/322

171 2/418

172 El-Mudevvene:1/139

173 Ebu Davud:1119, Tirmizi, 526 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir,468)

İmam Nevevi, konu ile ilgili şunları söylemiştir: Bulunduğu noktada uykusu gelen kişi boş bir yer bulmuşsa ve insanlara eziyet etmeden oraya ulaşma imkanı varsa müstehap olan oraya geçmesidir. İmam Şafii bu konuya parmak basmış ve hadisten dolayı üzerinde ittifak edilmiş bir meseledir.

Buradaki hikmet şu olsa gerek: Hareket etmek uykuyu giderir. Ayrıca namazı bekleyen kişi namazda sayılır. Namazda insana uyku gelmesi ise şeytandandır. Yer değiştirme şeytana ait bir eylemi bitirmeye matuf yapılmaktadır. Bu sayede mes-citte oturup ta dua, zikir ve hutbe gibi şeylerden gafil kalmış kişiyi kendine getirmeye ve böylesi güzel şeylerden istifade etmesine vesile olmaktadır.¹⁷⁴

Ben derim ki; bu, günümüzde terk edilmiş bir sünnettir.¹⁷⁵

17- Çok dua etmek:

Ebu hureyre (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Cuma günü içinde öyle bir an vardır ki Müslüman bir kul namaz kılarken bu anı yakalasa Allah'tan hayır namına ne isterse ona verilir."¹⁷⁶

Bir başka rivayette bu zaman ile ilgili "kısa süre" tabiri kullanılmıştır.¹⁷⁷

İbn Hacer bu zaman dilimi ile ilgili olarak âlimler arasında kırktan fazla farklı görüşü Fethu'l-Bari isimli eserinde nakletmiştir. Bunlar arasında en çok tercih edilen görüş bu anın Cuma gününün son kısmı olan akşama yakın dilimi içinde olduğudur.¹⁷⁸

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir. "Cuma günü on

174 Neylu'l-Evtar.3/298 (Şevkani)

175 Şeyhimiz Vahit bin Abdusselam'ın sözüdür

176 Buhari:935, Müslim14/852

177 Müslim:15/852

178 Bknz. Fethu'l-Bari:2/483-489

... Bu zaman...
... namına ne isterse...
... sonra arayın...
... İbn Kayyım'ın dediği...
... Ebu Seleme bin Ab...
... aleyhi ve se...
... duaların kabul edil...
... Sonra dağı...
... olduğu konusunda...
... Şevkani konu ile ilgi...
... Cuma gününün s...
... sabetli görüştür. İma...
... görüşü tercih etmişler...
... Yine Şevkani şöyle...
... gününün son saatleri o...
... verir...
... a- Çok sayıda hadis...
... b- Bunun bizzat serr...
... c- Hadislerin merfu...
... d- Birçok sahabe'nin...
... Bazı yanlış anlaşılma...
... nek isterim: Bazı kimse...
... nakledirler: "Cuma gün...
... bir kul **namaz kıl**...
... namına ne isterse ona v...
... Ebu Davud:1048 (Elbani...
... İbn Hacer Fethu'l-Bari...
... bir senede Ebu...
... Neylu'l-Evtar:3/298...
... nakletmiştir...

iki saattir. Bu zamanın bir diliminde Müslüman kul Allah'tan hayır namına ne isterse ona verilir. Bu zaman dilimini ikindiden sonra arayın."¹⁷⁹

İbn Kayyım'ın dediği gibi bu, selefin genelinin görüşüdür.

Ebu Seleme bin Abdurrahman şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesinden bazıları Cuma günü duaların kabul edildiği faziletli saati müzakere etmek için toplandılar... Sonra dağıldılar. Bu anın Cuma günü ikindiden sonra olduğu konusunda hiç ihtilaf etmediler."¹⁸⁰

Şevkani konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu zaman diliminin Cuma gününün son saatleri olduğunu söyleyen görüş en isabetli görüştür. İmamlar, tabiin ve sahabenin çoğunluğu bu görüşü tercih etmişlerdir."¹⁸¹

Yine Şevkani şöyle demiştir: "Bu zaman diliminin Cuma gününün son saatleri olduğunu gösteren dört tercih sebebi vardır.

- a- Çok sayıda hadisin olması
- b- Bunun bizzat sema (duyum) yolu ile ifade edilmesi.
- c- Hadislerin merfu olmasında ihtilaf olmaması
- d- Birçok sahabenin bu şekil görüş bildirmesi.¹⁸²

Bazı yanlış anlaşılmanın düzeltilmesi adına şunları söylemek isterim: Bazı kimseler hadiste geçen şu kesiti yanlış anlamaktadırlar: "Cuma günü içinde öyle bir an vardır ki Müslüman bir kul **namaz kılarken** bu anı yakalasa Allah'tan hayır namına ne isterse ona verilir."¹⁸³

¹⁷⁹ Ebu Davud:1048 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir, 926)

¹⁸⁰ İbn Hacer Fethu'l-Bari isimli eserinde şöyle demiştir: "Said bin Mansur sahih bir senetle Ebu Selmeye nispet etmiştir..."

¹⁸¹ Neylu'l-Evtar:3/393

¹⁸² Neylu'l-Evtar:3/390

¹⁸³ Buhari:935, Müslim14/852

Burada geçen namaz kılarken tabiri ile duanın kabul edildiği zamanın Cuma ikindiden sonra olması arasında bir çelişki varmış gibi görünmektedir. Çünkü bu saat namaz kılma saati değildir!

Buna cevap olarak Ebu Davud'un Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) kanalı ile peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den naklettiği şu hadisi söyleriz:

"Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Bu günde Adem yaratıldı, bu günde cennetten çıkarıldı, bu günde tevbesi kabul edildi ve bu günde öldü. Kıyamet Cuma günü kopacaktır. İnsan ve cinler hariç bütün hayvanlar kıyametin o gün kopacağı korkusu ile sabahtan akşama kadar bekler dururlar. Cuma günü öyle bir saat vardır ki namaz kılan Müslüman bir kul bu anı tutturursa Allah ona istediği şeyi verir."

Ka'b, Bu günün senede bir olduğunu söylemiştir. Ebu hureyre Ka'b'a, hayır, bu olay senede bir değil her haftada Cuma günü tekrarlanmaktadır demiştir. Daha sonra Tevrat'a bakan Ka'b durumu düzeltmiş ve şöyle demiştir: "Evet, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) doğru söylemiş bu durum senede bir defa değil her hafta tekrarlanmaktadır." Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) sözlerine şöyle devam etmiştir: Sonra İslamı tercih eden Yahudi Alimi Abdullah bin Selam'ın yanına gittim ve Ka'b ile aramızda geçen tartışmayı ona anlattım. O, bana şöyle dedi: "Ben, Cuma günü duaların kabul edildiği o saati biliyorum!"

Sonra ben (Ebu Hureyre) ondan bu zaman dilimini bana öğretmesini rica ettim. Abdullah bana şöyle dedi: "Duaların kabul edildiği saat Cuma gününün son kısmıdır!" Sonra ben ona şöyle dedim: Nasıl Cuma gününün sonunda olabilir!!! Oysa ki Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) o zaman dilimi ile ilgili şöyle buyurmuştu:

Cuma
"Üzerine güneş
Bu günde Adem
Cuma günü kopac
kıyametin o gün
bekler dururlar
Müslüman
sevi verir."

Oysaki senin
kalmamaktadır.
şöyle dedi: Sen Al
nı duymadın mı:
namaz vakti girince

Ebu Hureyre
aleyhi ve sellem)'in
dullah bin selam ş

18- Cuma g
oluşturmanın

Ömer bin Şu
sulü (sallallâhu aley
"Allah resulü (salla
esya aranmasını,
oluşturulmasını y

Es-Sünderi kor
halkadan maksat
tulan halkalard
mazdan, hutbede
be ve namaz bitti
oluşturmada bir s

184 Ebu Davud
185 Der

“Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Bu günde Adem yaratıldı, bu günde cennetten çıkarıldı, bu günde tevbesi kabul edildi ve bu günde öldü. Kıyamet, Cuma günü kopacaktır. İnsan ve cinler hariç bütün hayvanlar kıyametin o gün kopacağı korkusu ile sabahtan akşama kadar bekler dururlar. Cuma günü öyle bir saat vardır ki namaz kılan Müslüman bir kul bu anı tutturursa Allah ona istediği şeyi verir.”

Oysaki senin söylemiş olduğun zaman diliminde namaz kılınmamaktadır. Bunun üzerine Abdullah bin Selam bana şöyle dedi: Sen Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şu sözünü duymadın mı: “Kim bir yerde namaz kılmak için beklerse namaz vakti girinceye kadar o kimse namazda sayılır.”

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh), evet, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in bu sözünü duydum dedi. Bunun üzerine Abdullah bin selam şöyle dedi: “İşte senin dediğin şey budur.”¹⁸⁴

18- Cuma günü namazdan önce camide halka oluşturmamak:

Ömer bin Şuayb babası ve dedesi¹⁸⁵ kanalı ile Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şu uygulamasını nakletmiştir: “Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) camide alış verişi, kayıp eşya aranmasını, şiir yazılmasını ve namazdan önce halkalar oluşturulmasını yasakladı.”

Es-Sünderi konu ile ilgili şunları söylemiştir: Burada geçen halkadan maksat namazdan önce ilim ve müzakere için oluşturulan halkalardır. Çünkü bu tür ders halkaları insanları namazdan, hutbeden ve zikirden meşgul etmektedir. Ancak hutbe ve namaz bittikten sonra toplanmak, ilim ve ders halkaları oluşturmada bir sakınca yoktur.”

¹⁸⁴ Ebu Davud:1046 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir.)

¹⁸⁵ Dedesi dediği zat Amir bin As’ın oğlu Abdullah’dır.

Tahavi bu konudaki yasaklama ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Burada yasaklanan halkalar camiye dolduracak kadar çok sayıda insanların katıldığı halkalardır. Böylesi kalabalıkların halka oluşturması mekruhtur. Ancak bunun dışındaki kalabalıkların yapacağı halkalarda bir sorun yoktur..."

19- Allah resulüne salat ve selam getirmek:

Evs bin Evs, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizin en hayırlı gününüz Cuma günüdür. Adem, o gün yaratıldı, o gün vefat etti. Sura o gün üflecek, yeniden dirilme o gün olacaktır. Cuma günü bana çok salat ve selam getirin. Sizin salat ve selamınız bana sunulur. Bunun üzerine sahabe peygambere şöyle dedi: Ey Allah'ın peygamberi! Sen çürümüş olduğun halde nasıl salat ve selamlarımız sana ulaştırılır? Peygamber onlara şöyle dedi: "Allah, toprağa peygamberlerin bedenlerini yemeyi haram kıldı!"¹⁸⁶

İmam Şafii salat ile ilgili şunları söylemiştir: "Her zaman Allah resulüne salat getirmeyi çok seviyorum. Ancak özellikle Cuma günü ve gecesi ona ayrıca salat getirmeyi daha çok seviyorum..."¹⁸⁷

186 Ebu Davud: 1047 (Elbani bu hadisi sahih kabul etmiştir, 925)
187 El-Um: 1/378

CUM

İm ehline göre Cuma
şunlardır:

1- Allah bir ayetinde
Cuma günü namaza
Allah'ı anmaya ko
elbette bu, sizin

Burada geçen Allah
hutbe esnasında v
den bu yönde

Aslında Allah resul
de bu görüşü destek
residin her kapısında
nam hutbeye çıkıp o
dinlemeye gelirler.

İbn Hacer Fethu'l-
Burada geçen zikirde
vaaz, nasihat ve

Görüldüğü gibi
Allah'ın zikrine koşulu
ile biliyoruz ki Allah
okunur okunma
mekteydi. Demek ki

Cuma 9
Buhari 821
Feth

CUMA HUTBESİ

İlim ehline göre Cuma hutbesi farzdır. Farz olduğuna dair deliller şunlardır:

1- Allah bir ayetinde şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."*¹⁸⁸

Burada geçen Allah'ı anma tabiri bir çok alime göre imamın hutbe esnasında verdiği vaazdır. Mücahit ve Said bin Müseyyeb'den bu yönde nakiller yapılmıştır.

Aslında Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu hadisi de bu görüşü desteklemektedir: *"Cuma günü geldiğinde mescidin her kapısında gelenleri sıra ile yazan melekler vardır. İmam hutbeye çıkıp oturunca melekler defterleri kapatarak zikri dinlemeye gelirler..."*¹⁸⁹

İbn Hacer Fethu'l-Bari isimli eserinde şunları söylemiştir: *"Burada geçen zikirden maksat imamın hutbede okumuş olduğu vaaz, nasihat ve hutbenin içerdiği diğer şeylerdir."*¹⁹⁰

Görüldüğü gibi ayet, ezanın okunmasından itibaren Allah'ın zikrine koşulmasını emretmektedir. Ayrıca kesin tevâtür ile biliyoruz ki Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma ezanı okunur okunmaz hutbeye çıkarak insanlara hutbe vermekteydi. Demek ki ayetin emretmiş olduğu Allah'ın zikrin-

188 Cuma:9

189 Buhari:881, Müslim:580

190 Feth. Bari:3/382

- Bir ayet dahi olsa Kur'an'dan bir şeyler okumak
- Takvayı ve ihlası emreden nasihatlar

Ancak sahih olan görüşe göre bu söylemiş olduğumuz şartların gerekliliğini ispatlayacak bir delil yoktur. Bu konuda Ravdatu Nadiye isimli eserin sahibi şunları söylemiştir: "Allah'a hamd, peygambere salât, Kur'an'dan velev bir ayet dahi olsa okumak gibi şartların tümü hutbenin şer'i oluşunun dışındaki konulardır. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbesinde söylemiş olduğumuz durumların olması, hutbede bu şeylerin kesinlikle şart olmasını gerektirmez.

İnsaflı kişi hutbede asıl maksadın Allah'a hamd ve peygambere salât değil, insanlara vaaz ve nasihat olduğundan şüphe duymaz...

Yazarımız sözlerine şöyle devam etmiştir: Aslında bu konudaki hadislerle baktığımızda Cuma günü hutbede vaaz ve nasihate işaret ettiğini görürüz. Eğer hutbe veren kişi hamd ve salat getirmeden hutbeyi tamamlarsa meşru bir iş yapmış olur. Ancak hutbenin başında Allah'a hamd, peygambere salat ve birazda kuran'dan alıntı yaparsa daha güzel ve daha mükemmel olur... "194

2- Her iki hutbenin Arapça olma şartı var mıdır?

Bir ayetinde kuran şöyle der: "(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir."195

194 Ravdetu Nediyye: 1/195

195 İbrahim:4 (Her peygamberin ancak kendi kavminin diliyle gönderilmiş olması, bütün insanlardan tek bir dil ile, mesela Arapça ile anlaşmalarının, yalvarıp niyazda bulunmalarının istenmediğini gösterir. Zaten bir ayet-i kerimede konuşulan delillerinden sayılmıştır. Bunun yanında bu ayet-i kerimenin işaret ettiği önemli noktalardan birisi de, Hakk'a davet ile uğraşanların içinde bulundukları toplumun dilini çok iyi bilmeleri gerektiği hususudur. Tdv. Meali)

Cami'ul-Beyan isimli eserde bu ayetle ilgili şöyle denmiştir: "Kendilerine emrolunan şeyleri açıklaması ve muhatapların zorlanmadan sorumlu oldukları şeyi anlamaları için her peygamberi kendi kavminin dili ile gönderdik."

İbn Kesir bu ayetin tefsiri ile ilgili şöyle demiştir: "Peygamberlerin kavimlerine onların dili ile gönderilmesi Allah'ın kul-lara olan lütfünden kaynaklanmaktadır. Evet, Allah insanlara kendi içlerinden anlamaları için dillerini bilen birisini elçi olarak onlara gönderiyor. Böylece hem gönderilen peygamberler hem de kendilerine peygamber gönderilenler mesajı anlama ve anlatmada bir sorun yaşamıyorlar."

Avnu'l-ma'bud isimli eserin yazarı konu ile ilgili şöyle demiştir: "Eğer hutbeyi dinleyenler yabancı iseler onların diline tercüme edilir. Arap ülkeleri dışında Arapça hutbe vermenin bir anlamı yoktur. Çünkü asıl olan insanlara vaaz etmektir. Arapça anlamayanlara Arapça vaaz edilmez. Bu yüzden hutbenin onların diline tercüme edilmesi gerekir."

İbn Useymin konu ile ilgili şunları söylemiştir: "...Diğerleri ise hutbenin Arapça olmasının şart olmadığını söylemişlerdir. Burada farz olan şey hutbeyi muhatapların anladığı dilden vermektir. Doğru olan da bu görüştür. Çünkü Kur'an bu konuda şöyle der: "(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir."¹⁹⁶ Minberde hatibin ne dediğini anlamayan kimselerin onu dinlemesi mümkün değildir.

Her iki hutbe taabbudi olup değiştirilmesi yasak olan şeylerden olmadığı için ille de Arapça olmalıdır demek yanlıştır. Ancak Kur'an ayetlerinin okunuşu Arapça olmalıdır. Çünkü Kur'an'ın Arapça telaffuz haricinde okunması caiz değildir....

HATİBİN (HUTBE) ŞEYLERİ
1. Minbere çıkma
Çünkü rivayetler m
ve sellem) 'in cemaat
salallahu alaihi
Bu hadiste zayıflık
hatibin selam ve
2. Müezzin ezan
minberde oturu
Saib bin Yezid şö
ve sellem) hayatta
Ömer (radıyallahu anh) 'i
stardığında ezan ba
minde insanlar çoğal
maya başladı. "200
Bir başka rivayet
ve sellem) 'in tek k
oturunca müezzin ez
nifus çoğalınca Osm
sönu. "202
İbn hacet konu
kabul etmese de B
olarak zikretmiştir...
197 İbn Mace. 1109 (E
198 Münetta perhi-2/3
199 Medine de bir Paz
200 Buhari-912
201 Kemel de ezan
nelli ezan
202 Buhari-202

HATİBİN (HUTBE VERENİN) YAPMASI GEREKEN ŞEYLER

1- Minbere çıkınca cemaate selam vermelidir.

Çünkü rivayetler minbere çıktığında Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cemaate selam verdiğini göstermektedir. "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) minbere çıktığında selam verirdi."¹⁹⁷

Bu hadiste zayıflık olsa da ümmet arasında minbere çıktığında hatibin selam vermesi şöhret bulmuş bir durumdur."¹⁹⁸

2- Müezzin ezanı okuyuncaya kadar hatip minberde oturur:

Saib bin Yezid şöyle demiştir: Hem Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken hem de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Hz. Ömer (radiyallâhu anh)'in uygulaması şöyle idi: İmam minberde oturduğunda ezan başlardı. Hz. Osman (radiyallâhu anh) döneminde insanlar çoğalınca Zevra'da¹⁹⁹ üçüncü bir ezan okunmaya başladı."²⁰⁰

Bir başka rivayette şöyle denmiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tek bir müezzini vardı ve peygamber minbere oturunca müezzin ezan okumaya başlardı. Ancak Medine de nüfus çoğalınca Osman bin Afvan üçüncü²⁰¹ bir ezan devreye soktu."²⁰²

İbn hacet konu ile ilgili şunları söylemiştir: Bazı Hanefiler kabul etmese de Buhari bu hadisi minberde oturmaya delil olarak zikretmiştir..."²⁰³

197 İbn Mace.1109 (Elbani bu hadisi hasen kabul etmiştir,207)

198 Mümetta şerhi:2/319

199 Medine de bir Pazar yerinin adıdır.

200 Buhari:912

201 Kameti de ezan saydığımızda üç ezan okunmuş olmaktadır. Ancak kameti ezan saymazsak Osman bin Afvan ikinci ezanı eklemiştir.

202 Buhari.913

203 Feth. Bari: 3/425

Bir başka yerde ise şöyle demiştir: "Malik, Şafii ve cumhur hatibin minberde oturmasını sünnet kabul etmişlerdir."²⁰⁴

Buhari'nin attığı başlık şöyledir: "Ezan esnasında minberde oturmak."

Faydalı bilgi: Saib bin Yezid hadisi Hz. Osman (radiyallâhu anh) dönemine kadar yapılan uygulamadan bahsetmişti. Hadisinde özet olarak şunu anlatmıştır: Allah resulü, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (radiyallâhu anh) döneminde imam minbere çıktığında okunan tek bir ezan vardı. Hz. Osman (radiyallâhu anh) döneminde Medine'nin nüfusu artınca ve şehrin evleri dışarıya taşınca müezzinin okumuş olduğu ezanın sesi onlara yetişmediği için duymuyorlardı. Halife Hz. Osman (radiyallâhu anh) hutbeye çıkmadan önce zevra denen pazarın kurulduğu yerde üçüncü bir ezan okuttu. Bu sayede insanlar Cuma namazının vaktinin yakın olduğunu anlıyor, alışverişi bırakıp, evlerine gusül almaya, koku sürünmeye, güzel elbiselerini giymeye ve daha başka ihtiyaçlarını gidermeye gidiyorlardı.

İbn Hacer konu ile ilgili şunları söylemiştir. "Geçmiş bilgileri göz önüne aldığımızda; insanlar vaktin girdiğini anlasın diye üçüncü ezanın Hz. Osman (radiyallâhu anh) tarafından eklenmiş olduğunu görürüz.... Ancak bazı memleketlerde insanların Cuma namazından önce yapmış oldukları dua, zikir ve peygambere salat gibi birtakım sonradan ortaya çıkmış şeyler hiç te güzel değildir. En doğru ve en güzel davranış bu konuda selefın yolunda gitmektir..."²⁰⁵

HZ. OSMAN'IN EKLEMİŞ OLDUĞU EZANI OKUMANIN HÜKMÜ

Halife Hz. Osman (radiyallâhu anh)'ın artırdığı ezanın illet ve sebebi herhangi bir memlekette mevcut ise onun çıkarmış olduğu bu sünneti o memlekette uygulamak caizdir. Ancak

204 Feth. Bari: 3/425

205 Feth. Bari: 3/424

mescedleri bol oku
nün girdiğini ezan
Hz. Osman (r
mak caiz değildir. C
ortadan kalktığı içi
Allah bilir. 20

3. İmam hutbe etmelidir:

Buhari, sahih
minberde ezanı du

Ebu Umame,
iye bin Ebi Sufya
ezanın okumuş ol
ekber, Allah'u ekbe
Müezzin eşhedu e
diyordu.²⁰⁶ Müezz
dediğinde; Muavi
Muaviye şöyle de
aeyhi ve sellem)'i bu
biraz önce bender

İbn Hacer ko
min minberde ike
nüne vurgu yapı
okunan ezana ica

4. Hutbe ay

İbn Ömer (ra
Tipla sizin bugün
sellem) hutbesini

206 Bkz. El-Evve
207 Buhari 914
208 Buhari

mescidleri bol olan, yüksek sesli hoperlörlere sahip olan ve vaktin girdiğini ezan dışında öğrenme imkanı olan memleketlerde Hz. Osman (radiyallâhu anh)'ın eklemiş olduğu ezanı okumak caiz değildir. Çünkü ezanın eklenmesine sebep olan illet ortadan kalktığı için ezanı okumaya gerek kalmamıştır. Doğrusunu Allah bilir.²⁰⁶

3- İmam hutbede otururken okunan ezana icabet etmelidir:

Buhari, sahihinde şöyle bir başlık kullanmıştır: "İmam minberde ezanı duyduğunda ona icabet eder."²⁰⁷

Ebu Uname, Sehil bin Huneyf şunları söylemiştir: "Muaviye bin Ebi Sufyan hutbe esnasında minberde otururken müezzinin okumuş olduğu ezana icabet ediyordu. Müezzin, Allahu ekber, Allah'u ekber dediğinde; Muaviye aynısını tekrarlıyordu. Müezzin eşhedu enla ilahe illallah dediğinde, Muaviye: Bende diyordu.²⁰⁸ Müezzin; Eşhedü enne Muhammed'er-resulullah dediğinde; Muaviye: Bende diyordu. Müezzin ezanı bitirince Muaviye şöyle dedi: Ey insanlar Ben, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bu mecliste hutbe esnasında, ezanı dinlerken biraz önce benden duyduğunuz gibi yaptığını duydum.

İbn Hacer konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Burada imamın minberde iken öğrendiği şeyleri başkalarına öğretme yönüne vurgu yapan bir fayda vardır. Ayrıca hatibin minberde okunan ezana icabet etmesine vurgu yapılmıştır.

4- Hutbe ayakta verilmelidir:

İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Tıpkı sizin bugün yaptığınız gibi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini ayakta verir, sonra azıcık oturur, sonra tekrar,

²⁰⁶ Bknz. El-Ecvibetu 'n-Nafia (Şeyh Elbani)

²⁰⁷ Buhari:914

²⁰⁸ Bunun anlamı bende Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim demektir.

ayağa kalkar idi.”²⁰⁹

Cabir bin Samure şöyle demiştir: “Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini ayakta verir, sonra azıcık oturur, sonra tekrar ayağa kalkar ve hutbesine devam ederdi. Kim sana oturarak hutbe veriyordu derse yalan söylemiş olur. Allah’a yemin ederim ki ben onunla birlikte ikibin kereden daha fazla namaz kıldım”²¹⁰

Ka'b bin Ucre mescide gittiğinde Abdurrahman bin ummu'l-Hakem'i oturarak hutbe verirken görmüş ve şöyle demiş: “Şu pisliğe bakın oturarak hutbe veriyor. Oysaki Allah ayette şöyle buyuruyor: “Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni **ayakta bırakırlar**. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.”²¹¹

Bu hadisler hutbenin ayakta verilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca alimler hutbenin ayakta okunması konusunda icma etmişlerdir. Ancak farz mı, vacip mi yoksa sünnet mi olduğu konusunda farklı şeyler söylemişlerdir.

- İlim ehlinin çoğunluğu hutbeyi ayakta okumanın farz olduğunu söylemiştir. İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde şöyle demiştir: “Şafii'nin ve genelin görüşü şudur: Hutbeyi veren kimsenin ayakta verme imkanı varsa her iki hutbeyi ayakta vermek zorundadır. Aksi takdirde hutbe sahih olmaz...”²¹²

- İbn Hacer, Fethu'l-Bari isimli eserinde şunları söylemiştir: “İlim ehlinin çoğunluğu ayakta okumanın farz olduğunu söylemiş ve delil olarak şu hadisleri getirmişlerdir:

• Cabir bin Samure şöyle demiştir: “Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini ayakta verir, sonra azıcık oturur, son-

209 Buhari:920, Müslim: 861

210 Müslim: 35/762 (İmam Nevevi ikibin namazdan maksadın Cuma değil günlük beş vakit namaz olduğunu söylemiştir.)

211 Cuma:11 (Müslim:35/862)

212 6/466

ra tekrar ayağa kalkar ve hutbesine devam ederdi. Kim sana Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) oturarak hutbe veriyordu derse yalan söylemiş olur. Allah'a yemin ederim ki ben onunla birlikte ikibin kereden daha fazla namaz kıldım"²¹³

• Ka'b bin Ucre mescide gittiğinde Abdurrahman bin ummu'l-Hakem'i oturarak hutbe verirken görmüş ve şöyle demiş: "Şu pisiğe bakın oturarak hutbe veriyor. Oysaki Allah ayette şöyle buyuruyor: *"Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni **ayakta bıraktırırlar**. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."*²¹⁴

Ayrıca Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sürekli iki hutbesini ayakta okuması ve arada kısa bir süre oturması onun farz olduğunu göstermektedir. Eğer oturarak hutbe caiz olsaydı iki hutbe arasında oturmaya gerek olmazdı..."²¹⁵

- Ebu Hanife, ayakta hutbe vermenin farz değil, sünnet olduğunu söylemiştir.

- Sanani, Subulu Selam isimli eserinde konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bütün bu deliller bize hutbe de hem oturma hemde ayakta olmanın caiz olduğunu göstermektedir. Hutbenin ayakta verilmesinin farz olması veya ayakta hutbe vermek hutbenin sıhhat şartlarındandır gibi iddialar delil olarak ileri sürülen lafızlardan anlaşılmaz..."²¹⁶

Ben derim ki: doğrusu Ebu Hanife'nin söylemiş olduğu görüşdür. Yani ayakta hutbe farz değil sünnettir. Çünkü eylem (Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakta hutbe vermesi) tek başına farz olduğu anlamına gelmez.

²¹³ Müslim: 35/762 (İmam Nevevi ikibin namazdan maksadın Cuma değil günlük beş vakit namaz olduğunu söylemiştir.)

²¹⁴ Cuma:11 (Müslim:35/862)

²¹⁵ Fethu'l-Bari:3/434

²¹⁶ 2/67

Not: Hatip ayakta hutbe veremiyorsa oturarak vermesinde bir sakınca yoktur. Bildiğim kadarı ile bütün mezhepler buna cevaz vermişlerdir.

İbn kudame el-Muğni adlı eserinde şunları söylemiştir: "Hastalık veya başka bir sebepten dolayı ayakta değil de oturarak hutbe vermesinde bir sorun yoktur. Çeşitli nedenlerden dolayı ayakta namaz kılmayıp oturarak namaz kılanın namazı caiz olduğu gibi mazeretten dolayı ayakta hutbe veremeyen kişinin hutbesi hayli hayli caiz olur..."²¹⁷

Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de yaptığı gibi müezzin ezanı bitirir bitirmez hatibin hemen hutbeye başlaması müstehaptır.

5- Hutbeye Allah'ın hamdı ile başlamalıdır:

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü hutbesine Allah'ın hamdi ve onu yücelten şeylerle başlardı..."²¹⁸

Cuma hutbesi ile ilgili bazı konular başlığında anlattığımız gibi sahih olan hutbeye Allah'ın hamdi ile başlamanın farz olmadığıdır. Hamd ve salat ile hutbeye başlamak hutbenin mükemmelatından ve müstehaplarındandır.

Not: Hutbeye Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesine öğrettiği gibi ihtiyaç hutbesi ile başlamak gerekir.

Abdullah bin Mesud (radiyallâhu anh) şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hacet hutbesini öğretti. Onun öğrettiği hutbe şu şekildi:

"Bütün övgüler Allah'a dır. Biz ondan yardım diler ve ondan bizi bağışlamasını isteriz. Nefsimizin şerrinden Allah'a sığınırız. Allah kimi hidayete erdirmiş ise artık kimse onu saptıramaz. Allah kimi saptırmış ise artık kimse onu doğru yola

217 2/303

218 Müslim:44/867

Cuma Günü
veremez. Ben şah
şahitlik ederim
Allah söyle bu
isten yaratan ve o
erkekler ve kadınlar
kullanarak birbirin
akrabalık haklarına
sizin üzerinizde göz
"Ey iman eden
ve ancak müslüman
"Ey iman eden
(Boyle davranırsan
bağışlar. Kim Allah
luşa ermiş olur." 221
İbn Mace'de g
Allah'a dır. Biz, on
sıra isteriz. Nefsimi
sığınırız. Allah kimi
tıramaz. Allah kimi
getiremez. Ben, şah
tır. Yine onun orta
şahitlik ederim ki M
bitirdikten sonra Ku
"Ey iman eden
ve ancak müslüman
"Ey insanlar! Si
yaratan ve ikisinden
Rabbinizden sakını
219 Nisa:1
220 Ali İmran:1
221 Ahzab:1
222

getiremez. Ben şahitlik ederim ki; Allah tan başka ilah yok ve yine şahitlik ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.

Allah şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."²¹⁹

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin."²²⁰

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Böyle davranırsanız) Allah işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur."²²¹

İbn Mace'de geçen rivayet ise şöyledir. "Doğrusu hamd Allah'a dır. Biz, ondan yardım diler ve ondan bizi bağışlamasını isteriz. Nefsimizin şerrinden ve kötü amellerden Allah'a sığınırız. Allah kimi hidayete erdirmiş ise artık kimse onu saptıramaz. Allah kimi saptırmış ise artık kimse onu doğru yola getiremez. Ben, şahitlik ederim ki; Allah tan başka ilah yoktur. Yine onun ortağının olmadığına da şahitlik ederim. Yine şahitlik ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir. Bunu bitirdikten sonra Kur'an'dan şu üç ayet okuyorsun.

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin."²²²

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte

219 Nisa:1

220 Ali İmran:102

221 Ahzab:70-71 (Ebu Davud:2118)

222 Ali İmran:102

bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."²²³

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Böyle davranırsanız) Allah işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur."²²⁴

Şeyh Elbani bu hadislerin tariklerini toplamış ve sahih olduğuna hükmetmiştir. Bunu "Hutbetu'l-Hace" isimli risalesinde anlatmıştır. Kitabında şöyle demiştir: "Bazen Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu üç ayeti okumazdı..."²²⁵

Cabir hadisinde ise şöyle denmiştir: "Bundan sonra derim ki; en hayırlı söz Allah'ın kitabıdır. En hayırlı yol Muhammed'in yoludur. En kötü şey sonradan dine eklenen şeylerdir. Bütün bidatler delalettir."²²⁶

6- Hutbe esnasında ses yükseltilmeli:

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i hutbe anında şöyle anlatmıştır. "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe verirken gözleri kızarır, sesi kalınlaşır ve öfkesi artardı. Sanki heyecanlı heyecanlı: "Düşman sabah akşam üzerinize saldırmak üzeredir" diye haber vererek bir orduyu uyarıyormuşçasına bir hal alırdı..."²²⁷

İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde şunları söylemiştir: Bu hadis bize hutbenin gür sesli, az, öz ve heybetli bir şekilde okunmasının müstehap olduğunu göstermektedir.

Büyük ihtimalle Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) büyük bir olay hakkında uyarıda bulunduğu öfkeleniyordu."²²⁸

223 Nisa:1

224 Ahzab:70-71 (Ebu Davud:2118)

225 İbn Mace.1892 (Tirmizi:1105,Nesai:1403, daremi:2202)

226 Müslim:867

227 Müslim:1032

228 6/471

Cuma
Sanani, Sübül
bize hutbe a
konuşmasının te
müstehap oldu
7- Kitap ve s
bulunmalıdır
Cabir bin Abd
resulü (sallallâhu aley
nırdı. Hutbesinde
amalarda bulun
Safvan bin Ya
aleyhi ve sellem)'den
berin minberde ş
Rabbim bizim işim
böyle kalacaksınız
İmam Nevevi
dis hutbe esnasında
olduğunu gösterm
Ümmü Hişâş
kaf suresini Allah
hutbe esnasında
Sanani konu
hafta hutbede ka
ney olduğu gö
sellem)'in bu sure
mişlerdir:
229 2/68
230 Müslim: 862
231 Buhari:3266
232 Zuhuf:77 (Kaf
ekilde seslene
amalarında
233 M

Sanani, Sübülü selam isimli eserinde şunları söylemiştir: Hadis bize hutbe anında hatibin sesini yükseltmesinin, az ve öz konuşmasının teşvik ve korkutma içeren sözler söylemesinin müstehap olduğunu göstermektedir."²²⁹

7- Kitap ve sünnetten bolca hatırlatmalarda bulunmalıdır:

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) şöyle demiştir. "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki hutbe verir ve aralarında otururdu. Hutbesinde Kur'an'dan ayetler okur ve insanlara hatırlatmalarda bulunurdu."²³⁰

Safvan bin Ya'la babası kanalı ile²³¹ Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle bir olay anlatmıştır: Babam, peygamberin minberde şu ayeti okuduğunu duymuştur: "Ey Mâlik! Rabbin bizim işimizi bitirsin! diye seslenirler. Mâlik de: Siz böyle kalacaksınız! der."²³²

İmam Nevevi bu hadis ile ilgili şunları söylemiştir: "bu hadis hutbe esnasında Kur'an okumanın ihtilafsız meşru bir şey olduğunu göstermektedir.

Ümmü Hişâş Bintu Harise bin Numan şöyle demiştir. "Ben kaf suresini Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (her Cuma hutbe esnasında okurken) bizzat ağzından ezberledim."²³³

Sanani konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu hadis her hafta hutbede kaf suresinin okunmasının meşru ve caiz bir şey olduğunu göstermektedir. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sureyi seçmesi ile ilgili olarak Alimler şöyle demişlerdir:

²²⁹ 2/68

²³⁰ Müslim: 862

²³¹ Buhari:3266

²³² Zuhuruf:77 (Kafirler, cehennemden bekçisi olan Malik'e ayette belirtildiği şekilde seslenerek ölümlerini isterler. Çünkü ölümleri azap içinde yaşamalarından daha iyidir. Ama Malik, onlara hiçbir surette buradan kurtuluş olmadığını bildirir.)

²³³ Müslim:873

"Bu sure içerik olarak dirilmeyi, ölmeyi, güçlü vaazları ve insanı yanlış yollardan engelleyen yaptırımları ele aldığı için Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu sureyi seçmiştir. Yine bu hadis bize hutbe esnasında Kur'an okumanın caiz olduğunu göstermektedir. Âlimler, Cuma günü kaf suresinin tümünü veya bir kısmını okumanın farz olmadığı konusunda icma etmişlerdir. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sureyi seçmesi tamamen kendi tercihleridir. Çünkü surenin içinde ibretlik vaaz ve nasihatler vardır. Bu hadis aynı zamanda farklı hutbelerde aynı konunun işlenebileceğine delil teşkil etmektedir..."²³⁴

İbn Kayyim konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) genelde hutbelerinde Kur'an ile vaaz ederdi."²³⁵

8- Hutbede ağırlıklı olarak vaaz yapılmalıdır:

Çünkü hutbede en büyük hedef insanlara vaazdır. Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) şöyle demiştir. "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki hutbe verir ve aralarında otururdu. Hutbesinde Kur'an'dan ayetler okur ve insanlara hatırlatmalarda bulunurdu."²³⁶

Şevkani konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu hadis hutbede Kur'an okuma ve vaaz etmenin meşru olduğunu göstermektedir. Şafii ise hutbede vaaz vermenin farz olduğunu söylemiştir."²³⁷

Er-Ravdetu'n-nediyye isimli eserde ise şöyle demiştir: Bilmiş ol ki meşru olan hutbe Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sürekli yapmış olduğu hutbesidir. O, hutbesinde hayırlı ve güzel şeylere teşvik, kötü ve hayırsız şeylerden ka-

234 2/70

235 Zadu'l-Mead:1/187

236 Müslim: 862

237 3/316

gündüzü üslu
rahunu teşkil
sebebi bu şek

Yazarımız
"Allah'a hamd
dahil olsa oku
dışındaki kor
hutbesinde so
bu şeylerin ke

İnsafı ki
gambere salâ
şüphe duyma

Yazarımız
nuda ki hadis
nasihate işar
salat getirme
Ancak hutbe
birazda kura
mel olur..."²³⁸

"Allah re
larında otu
sanlara hatı

Avnu'l-M
ilgili şunları
larda bulun
ibaret oldu

238 Er-Ravdet
239 Ravdetu
240 Müslim: 8
241 2/452

çındırma üslubu ile vaaz ederdi. Zaten bu durum hutbenin ruhunu teşkil etmektedir. Çünkü hutbenin var olmasının asıl sebebi bu şekilde yapılan vaazdır..."²³⁸

Yazarımız aynı eserin bir başka yerinde şunları söylemiştir: "Allah'a hamd, peygambere salât, Kur'an'dan velev bir ayet dahi olsa okumak gibi şartların tümü hutbenin şer'i oluşunun dışındaki konulardır. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbesinde söylemiş olduğumuz durumların olması, hutbede bu şeylerin kesinlikle şart olmasını gerektirmez.

İnsaflı kişi hutbede asıl maksadın Allah'a hamd ve peygambere salât değil, insanlara vaaz ve nasihat olduğundan şüphe duymaz...

Yazarımız sözlerine şöyle devam etmiştir: "Aslında bu konudaki hadislere baktığımızda Cuma günü hutbede vaaz ve nasihate işaret ettiğini görürüz. Eğer hutbe veren kişi hamd ve salat getirmeden hutbeyi tamamlarsa meşru bir iş yapmış olur. Ancak hutbenin başında Allah'a hamd, peygambere salat ve birazda kuran'dan alıntı yaparsa daha güzel ve daha mükemmel olur..."²³⁹

"Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki hutbe verir ve aralarında otururdu. Hutbesinde Kur'an'dan ayetler okur ve insanlara hatırlatmalarda bulunurdu."²⁴⁰

Avnu'l-Ma'bud isimli şerhin yazarı yukarıdaki hadis ile ilgili şunları söylemiştir: Hadiste geçen "insanlara hatırlatmalarda bulunurdu." Tabiri hutbenin vaaz ve hatırlatmalardan ibaret olduğunu göstermektedir."²⁴¹

238 Er-Ravdetu'n-nadiye: 1/195

239 Ravdetu Nediyye: 1/195

240 Müslim: 862

241 2/452

9- Hutbeyi uzatmamak:

Cabir bin Abdullah (radıyallâhu anh) şöyle demiştir: "Ben Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte namaz kılardım. Onun namazı da hutbesi de orta seviyede idi."²⁴²

İmam Nevevi, hadiste geçen "Onun namazı da hutbesi de orta seviyede idi." Tabirden maksadın şu olduğunu söylemiştir: "Onun namazı ve hutbesi ne bıktırarak kadar uzun ne de bir çırpıda bitecek kadar kısaydı."²⁴³

Vasıl bin Hayyan, Ebu Vail'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Ammar bize bir hutbe verdi. Ancak hutbesi çok öz ve sade idi. Sonra minberden inince biz ona şöyle dedik: Ey Ebu Yakzan! Çok öz ve sade bir hutbe verdin. Biraz nefes alsaydın? Bunun üzerine o şöyle dedi: "Ben Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini duydum: "Kişinin hutbesinin kısa, namazının uzun olması fıkına (ince anlayış sahibi olduğuna) alamettir. Öyle ise hutbeyi kısa, namazı uzun tutun. Doğrusu bir şeyi güzel beyan edip açıklamak bir çeşit (meşru) sihirdir"²⁴⁴

Sanani bu hadis ile ilgili şunları söylemiştir: "Kısa hutbenin kişinin fıkına (ince anlayış sahibi olduğuna) alamet olması şundan dolayıdır. Fıkı dolayısı ile fakih manaların hakikatine ve yoğun anlam içeren lafızların derinliğine ulaşmış kişi demektir. Bu kabiliyete sahip birisi çok az ve öz olan lafızlarla maksadını ifade etme imkanına sahiptir..."²⁴⁵

İmam Nevevi hadiste geçen "Doğrusu bir şeyi güzel beyan edip açıklamak bir çeşit (meşru)sihirdir" ifadesi ile ilgili şunları söylemiştir: Ebu Ubeyde der ki: Bu cümleden maksat iyi bir anlayış ve kalp temizliğidir.

242 Müslim: 866

243 6/469

244 Müslim: 869

245 Subulu Selam: 2/69

Cuma
Kadı İzzet
(orum) yapıldı
1- Hadis t
yanları ve güre
el bir şey de
İmam Malik M
maştır. Mekruh
edilmemesi ko
2- Hadis t
miş olduğu be
saymış ve bun
yönlendirmedi
ri ile insanların
de güzel konu
yönlendiriyor
sahih ve terci
kısmıdır...²⁴⁶
Şeyh Use
İlgili şunları sö
özel durumla
göre hareket
anlayıştan m
kisa olması r
(sallallâhu aleyh
nakletmiştir.
yerlerde duru
10- İki İ
İbn Örne
Tıpkı sizin b
sallamı hutbe
ayağa kalkın
246 6/473-474
247 M
248 P

Kadı İyaz bu konuda aşağıda geldiği şekilde iki farklı tevîl (yorum) yapıldığını söylemiştir:

1- Hadis bu tür insanları yermektedir. Çünkü kişinin beyanları ve güzel cümleleri ile insanların kalbini cezbe etmesi güzel bir şey değildir. Bu, tıpkı sihir ile günah kazanmaya benzer. İmam Malik Muvatta isimli eserinde şöyle bir başlık kullanmıştır: Mekruh (hoş olmayan) sözler bölümü. Hadislerin tevîl edilmemesi konusunda imam malik'in mezhebi bu şekildedir.

2- Hadis bu tür insanları övmektedir. Allah, kullarına vermiş olduğu beyan ve ifade etme kabiliyetini büyük bir nimet saymış ve bunu sihire benzetmiştir. Çünkü sihirin asıl anlamı yönlendirmedir. Nasıl ki sihirbazlar yapmış oldukları sihirleri ile insanların dikkatini bir şeye yönlendiriyorlar aynı şekilde güzel konuşan kimseler de kalpleri davet ettikleri şeylere yönlendiriyorlar. İşte Kadı İyaz'ın sözleri bu şekildedir. Ancak sahih ve tercih edilen görüşe göre hadisten maksat bu ikinci kısımdır..."²⁴⁶

Şeyh Useymin, hutbenin uzatılması veya kısa tutulması ile ilgili şunları söylemiştir: "Hutbenin uzatılması veya kısaltılması özel durumlarla ilgilidir. Bir kimse özel durumların gereğine göre hareket edip hutbeyi uzun tutsa hadisin ifade ettiği ince anlayıştan mahrumdur denmez. Çünkü hutbenin uzun veya kısa olması nisbi bir durumdur. Rivayetler bize Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbede Kaf suresini okuduğunu nakletmiştir. Kaf suresi tertil ile okunur ve durulması gereken yerlerde durulursa uzun sürede biter..."²⁴⁷

10- İki hutbe arasında azıcık oturmalıdır:

İbn Ömer (radiyallâhu anh) şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Tıpkı sizin bugün yaptığınız gibi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini ayakta verir, sonra azıcık oturur, sonra tekrar ayağa kalkar idi."²⁴⁸

246 6/473-474

247 Mumetta şerhi: 2/321-322

248 Buhari:920, Müslim: 861

Cabir bin Semure şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini ayakta verir, sonra azıcık oturur, sonra tekrar ayağa kalkar ve hutbesine devam ederdi. Kim sana Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) oturarak hutbe veriyordu derse yalan söylemiş olur. Allah'a yemin ederim ki; ben onunla birlikte ikibin kereden daha fazla namaz kıldım."²⁴⁹

İmam Nevevi, konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Ebu Hanife, Malik ve Cumhur iki hutbe arasında oturmanın farz değil sünnet olduğunu söylemişlerdir. Ancak Şafii bunun farz ve hutbenin sıhhati için şart olduğunu söylemiştir..."²⁵⁰

İbn kudame el-Muğni adlı eserinde şöyle demiştir: "İki hutbe arasında birazcık oturmak müstehaptır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki hutbe arasında birazcık oturmuştur. İbn Ömer ve Cabir bin Semure rivayetli hadisleri çok açık bir şekilde buna işaret etmiştir. İlim ehlinin çoğunluğunun dediği gibi iki hutbe arasında oturmak farz değildir. Ancak imam Şafii ise peygamber yaptığı için iki hutbe arasında oturmanın farz olduğunu söylemiştir..."²⁵¹

11- Dua esnasında parmak ile işaret etmek:

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. İdrîs, Husayn'dan, o da Umâratu'bnü Rueybe'den naklen rivayet etti. Rueybe, Bişru ibni Mervân'ı minber üzerinde ellerini kaldırırken görerek: Allah bu ellerin cezasını versin! Vallahi ben Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (duâ ederken) gördüm; ellerini şu kadarcıktan fazla kaldırmıyordu; dediğini söylemiş ve şehâdet parmağı ile (ne kadar kaldırdığına) işaret etmiş."²⁵²

249 Müslim: 35/762 (İmam Nevevi ikibin namazdan maksadın Cuma değil günlük beş vakit namaz olduğunu söylemiştir.)

250 6/466

251 2/306

252 Müslim:874

12- Dua ş...
İbn Abbas İ...
maktan sakın. Ç...
sellem) in ve gere...
ma tanık oldum

Buhari sah...
hep aynı tarz ses...
hik hadislerde g...
dualarını söyledi...
kü Allah resulü (s...
maksat ile yapma...
fakat istem dışı...
Allah resulü (salla...
muştur. "Ey kitap...
doğruladı, ordus

Gazzali şöyle...
yapılarak duanın...
sıdır. Bilindiği gi...
karşı küçük gör...
dualarda şiir gib...
lanmamalıdır. Ç...
bir şekilde yapı

13- Hutbey

Allah resulü...
gulanası hutbe...
linde idi. Ne ke...
namaz kaldırmaz...
bu konuda bir r

İbn Kudame...
Sünnet olan, h...
dır. Çünkü Al...
253 Buh

12- Dua şiir gibi okunmamalıdır:

İbn Abbas İkrime'ye şöyle demiştir. "...Duayı şiir gibi okumaktan sakın. Çünkü ben Gerek Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve gerekse sahabesinin böyle yapmaktan kaçındıklarına tanık oldum."²⁵³

Buhari sahihinde şöyle bir başlık kullanmıştır: "Duada hep aynı tarz ses tonunun kullanılmasının mekruh oluşu." Sahih hadislerde geçen Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dualarını söylediğimiz şeylerle ilişkilendirmemek gerekir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu duaları söylediğimiz maksat ile yapmamıştır. Bu tür dualar doğal şekli ile söylenmiş fakat istem dışı şiir vezni gibi bir vezin oluşmuştur. Örneğin Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir duasında şöyle buyurmuştur. "Ey kitapları indiren, düşmanı yendiren...Allah vadini doğruladı, ordusunu aziz kıldı..."

Gazzali şöyle demiştir: Hadiste yasaklanan konu zorlama yapılarak duanın şiire benzeyip kafiyeyle bir şekilde okunmasıdır. Bilindiği gibi dua makamı yalvarma ve kendini Allaha karşı küçük görme makamıdır. Ancak rivayet olunmuş bazı dualarda şiir gibi kafiyeyle kelimelere rastlamamız garip karşılanmamalıdır. Çünkü bu tür dualar zorlama sonucu değil tabii bir şekilde yapılmıştır.

13- Hutbeyi veren kişi namazı kıldırmalıdır:

Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve sahabesinin uygulaması hutbe veren kişinin cemaate namaz kıldırması şeklinde idi. Ne kendisinin ne de sahabenin hutbe verip sonra namaz kıldırması için birisini yerine geçirdiği görülmemiş ve bu konuda bir rivayete rastlanılmamıştır.

İbn Kudame el-Muğni isimli eserinde şunları söylemiştir. Sünnet olan, hutbeyi veren kişinin Cuma namazını kıldırmasıdır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) her ikisini de

(hutbe ve namaz kıldırması) kendisi yapmıştır. Aynı şekilde ondan sonra gelen Raşit halifelerde de uygulama bu şekilde olmuştur. Ancak özürden dolayı hutbe veren kişi namazı başkasına kıldırırsa böyle bir şey caizdir.”

Çünkü özürden dolayı sadece namazda başkasını yerine geçirme caiz ise hutbe ve namazın birlikte olduğu Cuma gününde hutbe okumayı namaz kıldırması bir başkasına yaptırmak rahatlıkla caizdir.”²⁵⁴

Ben derim ki; Hiçbir özür olmadan da bir kişi hutbe okursa ve bir başkası da Cuma namazını kıldırırsa âlimlerin sahih görüşüne göre sünnete ters olsa da böyle bir şey caizdir.

Şevkani konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Böyle bir şey uygulanan sünnete terstir. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı boyunca cumalarda hutbeyi verdikten sonra namazı da kendisi kıldırması. Sonra bu uygulama Raşit halifeler ve ondan sonra gelenler döneminde de aynı şekilde devam etmiştir. Raşit halifeleri bırakın asırlar sonra büyük merkezlerde uygulama hep bu şekilde olmuştur.”²⁵⁵

HERHANGİ BİR OLAYDAN DOLAYI İMAMIN HUTBEYİ KESMESİ

Ebu Rufa'a şöyle demiştir: “Hutbe verdiği esnada Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittim ve ona şöyle dedim: Ey Allah'ın resulü! Dinini soran yabancı bir adam gelmiş. Bu adamın dini nedir? Bunun üzerine Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbeyi bırakıp yanıma kadar geldi. Ayaklarının demirden olduğunu zannettiğim bir sandalye getirdi. Sonra sandalyenin üzerine oturdu ve bana Allah'ın kendisine öğrettiği dini öğretmeye başladı... Sonra gidip bitirinceye kadar hutbesine devam etti.”²⁵⁶

254 2/307

255 Es-seylu'l-cerrar:1/301

256 Müslim:876

Bureyde bin
resulü (sallallâhu aleyhi
Hasan ve Hüseyin
diler. Ayakları sü
lem) hutbesini kes
tekrar minbere dö
dedi. Gerçekten
su mallarınız ve
mükâfat ise Allah
biseleri içinde sü
şip sözümü kesti
Daha sonra Allah
hutbesine devam

İbn Kayyim,
tir: “Allah resulü
besini bazen kes
cevap vermek iç
Bazen bir ihtiyac
bere çıkıp hutbe
Hüseyin için aş
re çıkarmış, son
birisini çağırır, e
falan kimse otu
konuşurdu...”²⁵⁹

Hiz. Ömer (r.
Muhacirlerin ilkl
günü biraz meso
ti. Bu hangi saa
man (radiyallâhu
gider gitmez he

257 Teğabün:15
258 Ebu Davud:
259 1/16

Bureyde bin Huseyin şöyle bir olay nakletmiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe verdiği esnada torunları Hasan ve Hüseyin üzerlerinde kırmızı gömlek ile mescide geldiler. Ayakları sürçtüğü için Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini keserek minberden indi ve onları kaldırdı. Sonra tekrar minbere dönerek hutbesine devam etti. Hutbede şöyle dedi: Gerçekten Allah şu ayette doğru söylemiştir: *"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır: Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır."*²⁵⁷ Hasan ve Hüseyin'in elbiseleri içinde sürçtüğünü görünce bu duruma sabredemeyip sözümü kestim. Sonra minberden inip onları kaldırdım... Daha sonra Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) kaldığı yerden hutbesine devam etti."²⁵⁸

İbn Kayyim, Zadu'l-Mead adlı eserinde şunları söylemiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihtiyaçtan dolayı hutbesini bazen keserdi. Bazen sahabeden birisi soru sorar yine cevap vermek için keser, sonra kaldığı yerden devam ederdi. Bazen bir ihtiyaca binaen minberden iner, sonra tekrar minbere çıkıp hutbesine devam ederdi. Bir seferinde Hasan ve Hüseyin için aşağı inmiş, onları alarak beraberinde minbere çıkarmış, sonra hutbesine devam etmişti. Bazen hutbeden birisini çağırır, ey falanca gel, ey falanca namaz kıl veya ey falan kimse otur derdi. Duruma göre hutbesinde insanlarla konuşurdu..."²⁵⁹

Hiz. Ömer (radiyallâhu anh)'da onun yaptığı gibi yapmıştı. Muhacirlerin ilklerinden olan Hiz. Osman (radiyallâhu anh) Cuma günü biraz mescide geç gelince onu fırçalamış ve şöyle demişti. Bu hangi saat ki cumaya bu kadar geç geliyorsun? Hiz. Osman (radiyallâhu anh) şöyle dedi: Bugün biraz meşgul idim. Eve gider gitmez hemen ezanı duydum, abdest almaktan başka

257 Teğabün:15

258 Ebu Davud: 1109, Tirmizi:3774, Nesai:1412 (Allame Elbani Ebu Davud'un sahihinde bu hadisi sahih kabul etmiştir.)

259 1/160

bir şey yapamadım... Hz. Ömer (radiyallâhu anh) ona şöyle dedi: "biliyorsun ki Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdest almayı emrettiği gibi Cuma günü gusül almayı da emretmişti."²⁶⁰ Görüldüğü gibi Hz. Ömer (radiyallâhu anh) hutbesini kesmiş ve arkadaşı Hz. Osman (radiyallâhu anh)'ı geç gelmesinden ve gusül almamasından dolayı fırçalamış, sonra hutbesine devam etmiştir.

Demek ki duruma ve ihtiyaca göre hatibin hutbesini kesip, bir süre sonra tekrar devam etmesi caizdir.

Örneğin hatip tam hutbe verdiği esnada bahçede bir köpek durmadan havlıyor ise imam, hutbeyi keserek cemaatten birisine şu köpeği dışarı çıkar diyebilir. Çünkü köpek, havlaması ile insanları rahatsız etmekte ve ibadetlerini tam olarak yapmalarına engel olmaktadır. Yine cemaatten bazılarının bazısı ile konuştuğunu görürse veya bazılarının bazılarına selam verdiğini görürse imam veya hutbe veren kişi bu konuda hutbesini kesip onları bu yaptıklarına son vermeleri için uyabilir.

Cabir bin Abdullah (radiyallâhu anh) bu konuda şöyle bir nakil yapmıştır: "Süleyk Gatafani Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe verirken mescide girip oturdu. Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbesini keserek ona şöyle dedi: "Ey Süleyk kalk iki rekât namaz kıl." Daha sonra cemaate yönelik şu uyarıyı yaptı. "Sizden biriniz Cuma günü imam hutbe verdiği esnada mescide gelirse iki rekat namaz kılsın."²⁶¹

260 Buhari:878, Müslim: 845

261 Buhari:930, Müslim:59/875

CUM
H

Ebu Hure
ve sellem)'in şu
sabahları secde

Bir başka
(sallallâhu aleyhi
rekâtında "sec
ni okurdu."²⁶³

İbn Hacer
"Bu hadis söylen
okunmasının m
disin üslubunc
li veya bir çok

İbn Kayy
miştir: "Allah r
namazlarında
olmuş ve olaca
gıcından, yeni
gibi konuları e

Evet, Cum
de suresini, iki
aleyhi ve sellem)

262 Buhari:891,
263 Müslim:66/8
264 2/439
265 1/158

CUMA GÜNÜ SABAH NAMAZINDA HANGİ SURE OKUNMALIDIR

Ebu Hureyre (radıyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu uygulamasını anlatmıştır: "peygamber Cuma sabahları secde ve insan surelerini okurdu."²⁶²

Bir başka rivayette şöyle denmiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü sabah namazının birinci rekâtında "secde" suresini, ikinci rekâtında ise "insan" suresini okurdu."²⁶³

İbn Hacer, Fethu'l-Bari isimli eserinde şunları söylemiştir. "Bu hadis söylenen iki surenin Cuma günü sabah namazında okunmasının müstehap olduğunu göstermektedir. Çünkü hadisin üslubundan Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sürekli veya bir çok kere bu sureleri okuduğunu anlamaktayız."²⁶⁴

İbn Kayyım, Zadu'l-Mead isimli eserinde şunları söylemiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü sabah namazlarında Secde ve İnsan surelerini okurdu. Bu iki sure olmuş ve olacak şeylerden bahsettiği gibi yaratılmanın başlangıcından, yeniden diriliş, haşır, cennette veya cehenneme giriş gibi konuları ele almaktadır."²⁶⁵

Evet, Cuma günü sabah namazının birinci rekâtında secde suresini, ikinci rekâtında insan suresini Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) okumuştur. Fakat günümüzde bazı kimseler her

262 Buhari:891, Müslim:880

263 Müslim:66/880

264 2/439

265 1/158

iki surenin bir kısmını okumakta ve bunu sünnet zannetmektedirler. Onlara göre bu surelerin Cuma günü okunmasındaki asıl sebep içinde secde ayeti olmasından dolayıdır. Bunların hepsi sünnete ters şeylerdir.

Şeyhu'l-islam İbn Teymiye'ye şöyle bir soru sorulmuş: Cuma günü sabah namazlarında asıl maksat (Secde ve İnsan) surelerinde geçen secde ayeti olduğu için surenin bir kısmı okunsa yeter mi? Yoksa surenin tamamı mı okunmalıdır?

Şeyh bu soruya şöyle cevap vermiştir: Cuma günü sabah namazında istenen, surenin tamamının okunmasıdır. Çünkü bu iki sure (Secde ve İnsan) Âdem'in yaratılmasını, kıyameti ve onu izleyen önemli olayları içermektedir. Bundan dolayı Cuma günü sabah namazında istenen şey secde değil, surenin tümünün okunmasıdır. Eğer bir kimse Kur'an'da secde ayetinin geçtiği başka yerleri okursa bu mekruh olur. Ayrıca Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) her iki sureyi baştan sona okurdu. Sünnet olan bu şekilde okunmalarıdır. Bir kimse bu surelerin sadece bir kısmını okursa sünnete aykırı hareket etmiş olur. Ancak her Cuma sabah namazında bu surelerin okunmaması gerekir. Çünkü bir takım cahil kimseler yanlış anlayarak bu surelerin Cuma günü sabah namazında okunmasının gerekli ve farz olduğunu zannedebilir. Bu yanlış anlamayı önlemek için Kur'an'dan başka yerler okumalıdır.²⁶⁶

Şeyhu'l-islam sözlerine şöyle devam etmiştir: "Ne secde suresi nede içinde secde ayeti olan surelerin Cuma sabah namazında okunması farz değildir. Bütün imamlar bu konuda ittifak etmiştir. Kim bu şekil yapmayı farz olarak görürse ve böyle yapmayı kınarsa bütün imamların ittifakı ile bu kimse yanlış yoldadır, hatalıdır ve bundan tövbe etmesi gerekir."²⁶⁷

266 El-Fetava:24/206

267 El-Fetava:24/204-205

Cuma

CUMA NAMAZI

Abdullah bin
van, Mekke'ye g
vekil olarak tayin
Namazda münaf
onu yakaladım
dün. Aynısını Ali
bize okumuştun!!
(sallallâhu aleyhi ve
duğunu duydum

İbn Abbas ş
sellem) Cuma nar
okurdu.²⁶⁹

Numan bin
aleyhi ve sellem) b
Gâsiye surelerini
güne denk gelse
hem de Cuma na

İbn Kayyim k
(sallallâhu aleyhi ve
Cuma suresini ok
ra değinmektedir
ahanda felaha k
vb.) İkinci rekâtt
ümmeti nifak h
Cuma namazınd
gini vurgulamak
mala, evlada kar
den geri durursa

268 Muslim:877
269 Muslim:879
270 Muslim:

CUMA NAMAZINDA HANGİ SURE OKUNMALIDIR

Abdullah bin Ebu Rafi şöyle bir olay nakletmiştir: Mer-
van, Mekke'ye giderken Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'ı yerine
vekil olarak tayin etti. Ebu Hureyre bize Cuma namazı kıldırdı.
Namazda münafikun suresini okudu... Ebu Hureyre giderken
onu yakaladım ve şöyle dedim: Sen şimdi bize iki sure oku-
dun. Aynısını Ali bin Ebu Talip Kufe'de bir Cuma namazında
bize okumuştun!! Ebu Hureyre şöyle dedi: "Ben Allah resulü
(sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cuma namazında bu iki sureyi oku-
duğunu duydum."²⁶⁸

İbn Abbas şöyle demiştir: "Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve
sellem) Cuma namazında Cuma suresi ile münafikun suresini
okurdu."²⁶⁹

Numan bin Beşir şöyle demiştir. "Allah resulü (sallallâhu
aleyhi ve sellem) bayram namazlarında ve Cumalarda A'la ve
Ğaşiye surelerini okurdu. Eğer Cuma ile bayram namazı aynı
güne denk gelse yine aynı sureleri hem bayram namazında
hem de Cuma namazında okurdu."²⁷⁰

İbn Kayyim konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Allah resulü
(sallallâhu aleyhi ve sellem) bazen Cuma namazında birinci rekâta
Cuma suresini okurdu. Çünkü bu sure Cuma ile ilgili konula-
ra değinmektedir. (Cumaya gitme, alışverişi bırakma, her iki
cihanda felaha kavuşmak için çok zikir yapmanın gerekliliği
vb.) İkinci rekâta ise Münafikun suresini okurdu. Bunun ama-
cı ümmeti nifak hastalığından korumak, malın, evladın insanı
Cuma namazından ve Allah'ı zikirden alıkoymaması gerekti-
ğini vurgulamak için bu sure seçilmiştir. Eğer Müslüman kimse
mala, evlada kanıp, cumadan mahrum kalırsa ve Allah'ı zikir-
den geri durursa kesinlikle zarar eder. Yine bu sure müminleri

268 Müslim:877

269 Müslim:879

270 Müslim:878

en büyük mutluluk kaynağı olan infak yapmaya teşvik eder. Ayrıca onları ölümün onlara hücum ettiği bir anda Allah'tan süre isteme, malının tümünü sadaka vereceğini söyleme gibi temennilerin boş ve anlamsız olduğu konusunda onları uyarmaktadır."²⁷¹

Ben şunu eklemek istiyorum: Numan bin Beşir'in rivayetinde olduğu gibi Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bazen birinci rekatta A'la suresini, ikinci rekatta ise Gâşiye suresini okurdu.

271 Zadu'l-Mead:1/158 (Münfikun suresinin tamamı şu şekildedir:

1. Münafıklar sana geldiklerinde: Şahitlik ederiz ki sen Allah'ın Peygamberisin, derler. Allah da bilir ki sen elbette, O'nun Peygamberisin. Allah, münafıkların kesinlikle yalancı olduklarını bilmektedir. 2. Yeminlerini kalkan yapıp Allah yolundan yan çizdiler. Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür! 3. Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar. 4. Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki duvara dayanmış kütükler gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır. Onlardan sakın. Allah onların canlarını alsın. Nasıl bu hale geliyorlar? 5. Onlara: Gelin, Allah'ın Peygamberi sizin için mağfiret dilesin, denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların, büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün. 6. Onlara mağfiret dilesen de, dilemesen de birdir. Allah onları kesinlikle bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, yoldan çıkmış topluluğu doğru yola iletmez. 7. Onlar: Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler, diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar. 8. Onlar: Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler. 9. Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır. 10. Herhangi birinize ölüm gelip de: Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harcayın. 11. Allah, eceli geldiğinde hiç kimseyi (ölümünü) ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.)

Cuma
CUMANIN
NAMAZ VA

Ebu Hureyr
sellem)'in şöyle
nın farzını kılan

Nafi, Abdul
rif etmiştir. "Cum
da iki rekât naf
sellem)'in de böy

İmam Neve
diste Cuma nar

vardır. Bu, iki re

"Sizden Cuma n

rekât (nafil) kı

bu namazın ön

cak bu namaz fa

tin birisinde dö

miştir. Bu bize c

iki rekât olması

(sallallâhu aleyhi v

miştir. Böylesi h

bol sevap kazan

İmam Neve

rum: "Aslında e

yi evde kılmaktı

şöyle buyurmuş

Çünkü kişinin fa

kılmış olduğu n

272 Müslim: 881
273 Müslim: 882
274 Müslim: 882
275 M

CUMANIN FARZINDAN SONRA BAŞKA NAMAZ VARMIDIR?

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh), Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizden Cuma namazının farzını kılan kimse arkasından dört rekât (nafile) kılsın."²⁷²

Nafi, Abdullah bin Ömer'in Cuma namazını şu şekilde tarif etmiştir. "Cuma namazını kıldıktan sonra evine gider, orada iki rekât nafile kılardı. Bize Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de böyle yaptığını söylerdi."²⁷³

İmam Nevevi, konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu hadiste Cuma namazından sonraki sünnetin kılınmasına teşvik vardır. Bu, iki rekât olacağı gibi dört rekâta olabilir. Özellikle "Sizden Cuma namazının farzını kılan kimse arkasından dört rekât (nafile) kılsın."²⁷⁴ Tabirinde emir kalıbının kullanılması, bu namazın önemine binaen teşvik amaçlı söylenmiştir. Ancak bu namaz farz değil sünnet bir namazdır. İki farklı rivayetin birisinde dört rekât, diğerinde ise iki rekât kılınacağı anlatılmıştır. Bu bize cumadan sonra kılınacak nafile namazın en az iki rekât olması gerektiğini göstermektedir. Ancak Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) çoğunluk olarak dört rekât nafile kılmıştır. Böylesi hayırlı bir işte dört rekât kılmak daha hayırlı ve bol sevap kazanmaya sebep olur..."²⁷⁵

İmam Nevevi'nin söylediklerine şunu ilave etmek istiyorum: "Aslında en faziletli olan bu iki veya dört rekatlık nafileyi evde kılmaktır. Çünkü Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur. "Ey insanlar evlerinizde de namaz kılınız. Çünkü kişinin farzlar hariç en faziletli (nafile) namazı evinde kılmış olduğu namazdır. Allah kişinin evinde kılmış olduğu

272 Müslim:881

273 Müslim:882

274 Müslim:881

275 Müslim şerhi:3/437

namazı hayra çevirmektedir"²⁷⁶ Ancak nafileyi evde değil de camide kılmak isterse bu caizdir. Doğrusunu Allah bilir.

FARZ NAMAZ İLE NAFİLE NAMAZ ARASINDA FASILA VERMEK

Ömer b. Atâ' b. Ebi'l-Huvâr haber verdi ki Nâfi' b. Cübeyr, kendisini Sâib ibni Uht-i Nemir'e göndererek Muâviye'nin namaz hususunda onda gördüğü bir şey'i sordurmuş. Sâib şu cevâbı vermiş:

"Evet, ben onunla birlikte Maksûre'de cuma namazını kıldım. İmam selâm verince ben olduğum yerde ayağa kalkarak namaz kıldım. (Muâviye) içeriye girince bana:

- Bir daha böyle yapma! Cumâ'yı kıldığın vakit konuşmadıkça yahut oradan çıkmadıkça ona başka namaz ekleme. Çünkü resûlullah bize, bunu (yani) konuşmadıkça yahut mescidden çıkmadıkça hiç bir namazın, başka namaza eklenmesini emretti diye haber gönderdi."²⁷⁷

İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde bu hadis ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu hadis bizim arkadaşların da dediği gibi nafîle namazların farz namazların kılındığı yerden farklı bir yerde kılınmasını tavsiye etmektedir. Farzları camide eda ettikten sonra en faziletli olan durum nafilenin evde kılınmasıdır. Eğer nafîle namazı evde kılmayacak ise mescidin başka bir yerinde kılmalıdır. Bu sayede secde edip, namaz kıldığı yerlerin sayısı artmış olur. Yine farzın şekli ile sünnetin şeklini birbirinden ayırması gerekir. Bu, bazen konuşma ile bazen de yer değiştirme ile yapılır. Ancak yer değiştirerek farz ile nafîle namazı birbirinden ayırmak daha faziletlidir..."²⁷⁸

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye konu ile ilgili şunları söylemiştir: Cuma namazında sünnet olan farz ile nafileyi birbirinden ayırmaktır. Bir çok kimsenin yaptığı gibi iki rekat nafileye, he-

²⁷⁶ Müslim. 778

²⁷⁷ Müslim: 883

²⁷⁸ 3/437

Cuma
men farzdan
mak peygamber
bu konuda b
met tipki iba
etmek gibi, f
den ayırt etm
geciktirmek,
zanı bir iki gi
durumlarla k
file orucunu
ibadet olmay

İşte Alla
birbirinden a
müzde de ba
Cuma nama
öğlen nama
linda selam
sünnet kılıyo
kılmaktadırla
bu bidatin ö

CUMA

Ebu Ren
Zeyd bin Er
aleyhi ve selle
bayramlar) a

Zeyd: E

Muaviye

Zeyd: B

"Namaz kılma

279 Fetava 24
280 Ebu D

men farzdan sonra başlamamak gerekir! Çünkü böyle yapmak peygamberin yasakladığı bir şeyi yapmaktır. Peygamber bu konuda bir şey söylemiş ise bir hikmeti vardır. Burada hikmet tıpkı ibadet olan şey ile ibadet olmayanı birbirinden ayırt etmek gibi, farz olan bir ibadet ile nafile olan ibadeti birbirinden ayırt etmektir. Bundan dolayı iftarda acele etmek, sahur geciktirmek, bayramda namazdan önce yemek yemek, ramazanı bir iki gün önceden oruçla karşılamamanın yasak olması gibi durumlarla karşılaşmaktayız. Bütün bunlar farz orucu ile nafile orucunu birbirinden ayırt etmek, ayrıca ibadet olan şeyle ibadet olmayanı karıştırmamak içindir.

İşte Allah'ın farz kıldığı Cuma ile diğer nafile namazları birbirinden ayırt etmek için böyle davranmak gerekir. Günümüzde de başta rafiziler olmak üzere bidat ehli birçok kimse Cuma namazına değil öğlen namazına niyet ederler. Onlar öğlen namazını kılarken selam vermiş gibi yaparlar fakat aslında selam vermemişlerdir. Onları gören kimse zannederki sünnet kılıyorlar oysaki sünnet değil öğlen namazının farzını kılmaktadırlar. Ancak farz ile nafile arasında bir fark konulsa bu bidatin önüne geçilmiş olur."²⁷⁹

CUMA BAYRAM GÜNÜNE DENK GELİRSE

Ebu Remle eş-Şami şunları söylemiştir: Ben Muaviye'nin Zeyd bin Erkam'a şöyle dediğini duydum: Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde iki bayramın (Cuma ile normal bayramlar) aynı güne denk geldiğine şahit oldun mu?

Zeyd: Evet, şahit oldum.

Muaviye: Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne yaptı?

Zeyd: Bayramı kıldı, Cuma için ruhsat verip şöyle dedi: "Namaz kılmak isteyen kılsın."²⁸⁰

²⁷⁹ Fetava:24/202-203

²⁸⁰ Ebu Davud:1071,Nesai:1590 (Elbani Ebu Davud'un sahihinde bu hadisi sahih kabul etmiştir:982)

Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Bugün iki bayram aynı güne denk gelmiştir. Dileyen bayram namazını kılar, Cuma kılmasına gerek kalmaz. Biz ikisini birlikte cem yapacağız."²⁸¹

Şeyhu'l- islam konu ile ilgili şunları söylemiştir: Cuma ile bayramın aynı güne denk gelmesi hususunda alimlerin üç görüşü vardır:

- 1- Bayram namazına katılana Cuma namazı da farz olur.
- 2- Merkezden uzak yerlerde yaşayanlardan Cuma namazı düşer. Osman bin Afvan Medine'nin uzak noktalarında yaşayan kimselere bayram namazını kıldırttıktan sonra Cuma namazını kılmamaları konusunda onlara izin vermiştir.
- 3- Bayram namazına katılanlardan cumanın farziyeti düşer. Ancak imam bayram namazlarına katılmayanlar ve Cuma kılmak isteyenler için Cuma namazını kıldırmalıdır. Sahih olan görüş budur. Bu, Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, Hz. Ömer, Hz. Osman, İbn Mesud, İbn Abbas, İbn Zübeyir ve daha başka sahabeden nakledilen uygulamadır. Bu konuda sahabeden farklı uygulama görülmemiştir. İlk iki görüş ile ilgili Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir rivayet gelmemiştir. Bir başka rivayette Allah resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Ey insanlar siz bugün (bayram ile cumanın aynı güne gelmesinden dolayı) büyük bir hayra nail oldunuz. Sizden dileyen Cuma namazına katılabilir. Biz her ikisini cem ettik."

Burada bayram namazı, cumanın fonksiyonunu yerine getirdiği için öğlen namazı ile iktifa edilir. Bayramda insanları bir araya getirdikten sonra tekrar Cuma için bir araya getirmek onları zorlama olur. Aynı zamanda bayramın hedefi olan mutluluk ve sevinci gölgeleme anlamına gelir."²⁸²

²⁸¹ Ebu Davud:1073, İbn Mace:1311 (Elbani İbn Mace süneni sahihlerin de bu hadisi sahih saymıştır.)

²⁸² Fetava:24/210-211

Cuma Namazı

Adabı - Hükümleri ve
Cuma Gününün Fazileti

Allah'ın Muhammed ümmetine verip, diğer ümmetlere vermediği büyük nimetler saymakla bitmez. İşte bu büyük nimetlerden birisi de Cuma günü konusunda bu ümmeti diğer ümmetlere tercih edip üstün kılmasıdır.

Ebu Hureyre ve Huzeyfe kanalı ile gelen bir hadiste şöyle denmiştir: "Allah bizden önceki ümmetlere cuma gibi bir nimeti nasip etmedi. Yahudilerin günü cumartesi, Hristiyanların ki ise pazardır.

Sonra Allah bizi (bu ümmeti yarattı ve ona Cuma gününü verdi. Böylece kıyamet günü biz önde, onlar ise bize tabi kıldığı gibi, dünyada da cumartesi ve pazarı bizim günümüz olan cumadan sonra tayin etti. Biz dünya ümmetlerinden sonuncusuyuz. Fakat kıyamet günü en önde olacağız. Allah, ümmetler içinde önce bizi (Muhammed ümmetini) hesaba çekecek. (Müslim, 856)

internetten sipariş için
www.karincakitap.net

الحيات الملتصقة

apaylasim

@pdfkitapaylasim

Pdf Kitap Kütüphanesi